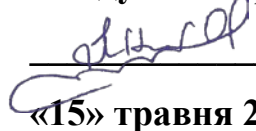

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

До захисту допустити:

Завідувач кафедри

 Максим БУЛИК
«15» травня 2025 р.

НА ТЕМУ: «КОМУНІКАЦІЙНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИКИ»

Кваліфікаційна робота здобувача вищої
освіти першого (Бакалаврського) рівня вищої
освіти освітньо-професійної програми
«Політологія»

Тихоненка Михайла Віталійовича

Науковий керівник:

Пашина Наталія Полікарпівна, доктор
політичних наук, професор кафедри
політології та міжнародних відносин

Рецензент: Черкас Богдан Олександрович,
к.політ.н., доцент кафедри міжнародного
регіонознавства Інституту міжнародних
відносин Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою відмінно / А / 90

Секретар ЕК

Максим БУЛИК

«13» червня 2025 р.

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	7
1.1 Поняття, сутність, функції, та типологія політичної комунікації.....	8
1.2 Методологічний інструментарій дослідження.....	13
Висновки до розділу 1.....	16
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЇ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПОЛІТИЦІ.....	18
2.1 Класичні та сучасні моделі політичної комунікації.....	21
2.1.1 Еволюція розвитку моделей комунікації.....	27
2.2 Маніпулятивний вплив масової комунікації в політиці: формування політичних настроїв і поведінки: досвід України.....	31
Висновки до розділу 2.....	39
РОЗДІЛ 3. СПЕЦИФІКА СУЧАСНИХ ФОРМ ПОЛІТИЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ.....	41
3.1 Роль Інтернет-технології в політичних процесах.....	42
3.2 Розвиток електронних форм політичної комунікації: «електронна демократія», «електронний уряд», «електронний парламент».....	47
3.3 Комунікація та механізми реалізації в політиці.....	56
Висновки до розділу 3.....	61
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67

ВСТУП

Актуальність теми дослідження; вибір теми «Комунікаційні аспекти сучасної політики», обумовлений зростаючою роллю політичної комунікації в умовах глобалізації, інформаційної революції та трансформації політичних процесів у світі й в Україні зокрема. У сучасних політичних системах, комунікація виступає ключовим інструментом формування політичних настроїв, впливу на громадську думку, а також механізмом реалізації взаємодії між владою та суспільством. Значущість дослідження зумовлена необхідністю глибокого розуміння теоретико-методологічних основ політичної комунікації, а також аналізом сучасних технологій масової комунікації, які все активніше прогресують і використовуються в політичній практиці, тому, в сучасному світі, політична комунікація, інноваційно відіграє все більш ключову роль, у формуванні політичних процесів, взаємодії між владою та суспільством, а також у забезпеченні демократичних механізмів управління. Зростання інформаційних технологій і розвиток масових медіа суттєво трансформували способи передачі політичних меседжів, що призвело до появи нових форм і технологій комунікації, зокрема електронної демократії, електронного уряду та електронного парламенту, ці процеси мають не лише внутрішньополітичний, а й глобальний вимір, оскільки впливають на політичну свідомість, активність громадян і стабільність політичних систем.

Політична комунікація, як наукова дисципліна охоплює широке коло питань, серед яких: сутність, функції, типологія, а також методологічні підходи до її дослідження. Особливо актуальним є вивчення маніпулятивного впливу масової комунікації на формування політичних настроїв і поведінки, що в умовах інформаційної війни та політичних криз набуває особливої ваги. Український досвід у цій сфері стає цікавим прикладом, що демонструє як потенціал, так і виклики сучасних технологій у політичній комунікації. З огляду на стрімкий розвиток інтернет-технологій, роль цифрових платформ у політичних процесах постійно зростає. Електронні форми політичної

комунікації сприяють підвищенню рівня взаємодії між громадськістю та владою, формують нові механізми реалізації політичної волі та забезпечують прозорість і підзвітність політичних інститутів, водночас це породжує нові виклики, пов'язані з інформаційною безпекою, маніпуляціями та контролем за політичною інформацією.

Об'єктом дослідження є процес політичної комунікації, як складова сучасних політичних відносин, що включають взаємодію між політичними суб'єктами, масовими політичними комунікаціями та громадськістю в умовах трансформації інформаційного середовища.

Предметом дослідження є специфічні комунікаційні механізми, функції та технології, що забезпечують формування, трансляцію і сприйняття політичної інформації, вплив масової комунікації на політичні настрої і поведінку громадян, а також розвиток електронних форм політичної комунікації, як інструментів взаємодії влади і суспільства в сучасних політичних процесах.

Ступінь її вивченості в спеціальній науковій літературі. Проблема політичної комунікації, стає предметом активного й багатовимірного наукового аналізу як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі, що розглядається як складний феномен, який виходить далеко за межі простої передачі інформації, охоплюючи формування політичної свідомості, вплив на масову поведінку та конструювання політичних реалій.

Перша група, складається з робіт вчених, що розглядають теоретико-методологічні основи дослідження політичної комунікації. До цієї групи належать праці Денисюка С. Г., Gonçalves G., Акаймова А., Шиманова О., Богаченко А., Бакланова Н. М., Шевчука А., Пронози І. І., Ніколаєнко Н. О., Малімон В. І., Шлемкевич Т. В., Данько-Сліпцова А. А. та ін.

Друга група вчених розглядає технології масової комунікації в політиці. Цей спектр проблем досліджували Матвієнко С., Булгаков Д. О., McNair B., Даниленко С., Тайєр А., Дроздик Л. А., Бокоч Ю. М., Присяжнюк П. В., Стрюк Н. В., Дяченко О. В., Esser F., Pfetsch B., Пашина Н. П., López-García G., Pavía

Ж. М., Кадлубович Т., Шиманова О., Сніжко А., Ковалевський В. О., Тищенко Ю. М.

Третя група робіт присвячена специфічним сучасним формам політичних комунікацій. До цієї групи належать праці Вайєр А. М., Gurevitch M., Coleman S., Blumler J. G., Тесфайє Л. А., Руднєва А. О., Буданова О. Б., Лур'є В. К., Белікова М. І., Лопушинський А. І., Разметаєва Ю. С., Чукут С. А., Денисюк С. Г., Козюпа О. А., Canel M. J., Sanders K., Hassooni F. K., Al-Naffakh S. H. J., Бокоч Ю. М.

Мета бакалаврської роботи: дослідити комунікаційні аспекти сучасної політики, зокрема, теоретико-методологічні основи, технології масової комунікації та специфіку сучасних форм політичної комунікації, з урахуванням українського та зарубіжного контексту впливу цифрових технологій.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання:

1. Вивчити сутність, функції та типологію політичної комунікації, а також основні категорії і методологічний інструментарій дослідження політичної комунікації.
2. Описати класичні та сучасні моделі політичної комунікації, зокрема еволюцію їх розвитку, а також проаналізувати маніпулятивний вплив масової комунікації на формування політичних настроїв і поведінки, зокрема на прикладі України.
3. Встановити роль інтернет-технологій у політичних процесах та дослідити розвиток електронних форм політичної комунікації, таких як «електронна демократія», «електронний уряд» і «електронний парламент».
4. Виявити особливості комунікації та механізми її реалізації в сучасній політиці.

Огляд джерельної бази дослідження; Джерельна база дослідження поділена на три групи: 1) класичні праці з політичної комунікації, що заклали основи розуміння (Денисюк С.Г., Gonçalves G., Акайомова А., Шиманова О.,

Богаченко А.); 2) сучасні дослідження технологій масової комунікації в політиці, що аналізують маніпулятивні технології вітчизняних (Матвієнко С., Булгаков Д.О., Даниленко С., Дроздик Л.А., Бокоч Ю.М.) і зарубіжних авторів (McNair B., Тайєр А., Esser F., Pfetsch B., López-García G.); 3) матеріали про розвиток цифрових форм політичної комунікації, зокрема «електронної демократії» (Вайєр А.М., Gurevitch M., Coleman S., Blumler J.G., Тесфайє Л.А.). База є комплексною, охоплюючи теоретичні, технологічні та цифрові аспекти політичної комунікації.

Характеристика методології дослідження; Для всебічного аналізу комунікаційних аспектів сучасної політики використано комплекс наукових підходів і методів. Проблемно-хронологічний метод виокремив етапи розвитку політичної комунікації, порівняльний – проаналізував моделі та маніпулятивний вплив медіа (на прикладі України). Системний підхід дослідив взаємозв'язок між технологіями та політичними процесами, інституційний – механізми реалізації комунікації та електронні форми взаємодії. Історичний підхід простежив трансформацію політичної комунікації в умовах цифровізації. Методи індукції та дедукції сформували узагальнення щодо ролі інтернет-технологій, а аналіз і синтез систематизували підходи та класифікували категорії політичної комунікації. Застосовано аналіз документів і контент-аналіз для вивчення наукових джерел і тенденцій у висвітленні політичної комунікації. Дослідження базується на принципах достовірності, системності, логічності, плюралізму та критичного аналізу.

Практичне значення полягає, у розробці розгляду підвищення ефективності політичної комунікації в Україні, що сприятиме зміцненню демократичних інституцій, підвищенню рівня взаєморозуміння між владою і суспільством, а також протидії маніпулятивним технологіям у політичній сфері. Враховуючи сучасні виклики та трансформації у сфері масової комунікації, результати роботи можуть бути використані у наукових дослідженнях, безпосередньо при підготовці лекційних, семінарських,

практичних занять для ознайомлення дослідників, які спеціалізуються в політичному консалтингу та державному управлінні.

Характеристика змісту роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначаються об'єкт і предмет дослідження, формулюються мета та завдання, подається короткий огляд наукової літератури, описується методологія та методи дослідження, а також обґрунтовується структура роботи.

Перший розділ «Теоретико-методологічні основи дослідження політичної комунікації» присвячений розкриттю сутності, функцій та типології політичної комунікації. У підрозділах аналізуються основні категорії дослідження та методологічний інструментарій, що забезпечує теоретичну базу для подальшого аналізу. Другий розділ «Технології масової комунікації в політиці» містить огляд класичних та сучасних моделей політичної комунікації, зокрема простежується еволюція розвитку моделей комунікації.

Приділяється увага маніпулятивному впливу мас-медіа на формування політичних настроїв і поведінки, зокрема розглядається досвід України у цьому контексті. У третьому розділі «Специфіка сучасних форм політичних комунікацій» досліджується роль інтернет-технологій у політичних процесах, а також розвиток електронних форм політичної комунікації, таких як «електронна демократія», «електронний уряд» та «електронний парламент». Окремо розглядається е-демократія як фактор покращення комунікації між громадськістю та владою. Також аналізуються механізми реалізації політичної комунікації в сучасних умовах.

У висновках підсумовуються основні результати дослідження, формулюються відповіді на поставлені завдання, а також окреслюються питання, які потребують подальшого вивчення. Список використаних джерел містить 50 найменувань, що відображають сучасний науковий доробок у сфері політичної комунікації.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Політична комунікація, є основним аспектом суспільного життя, що охоплює процес обміну інформацією, який формує громадську думку та політичну соціалізацію. Політика, як соціальне явище, виконує функцію організації спільної діяльності людей, узгодження інтересів та підтримки порядку, і має три ключові аспекти: як сферу суспільної діяльності, як вид активності соціальних суб'єктів і як тип соціальних відносин. Політична комунікація відіграє потрібну роль у політичному житті, оскільки впливає на дії політиків та громадян. Взаємозв'язок між комунікацією та політикою є критично важливим, оскільки комунікація визначає характер політичних відносин і впливає на свідомість людей, втім з розвитком технологій та глобалізацією політична комунікація зазнала значних змін, стаючи все більш динамічною та комплексною.

Політичні повідомлення можуть бути різного типу: спонукальними, інформативними або фактичними, що також виконують роль у формуванні уявлень про владу та впливають на поведінку громадян. Різні дослідники пропонують численні визначення комунікації, акцентуючи увагу на її аспектах як передачі інформації, спілкуванні та взаємодії, це свідчить про складність і багатогранність цього явища, тим самим робить політичну комунікацію складною та невід'ємною частиною сучасного суспільного життя, формуючи політичні відносини і впливаючи на свідомість людей [13, с. 10–21].

Крім того, політична комунікація, охоплює як практичну діяльність у сфері політики, так і наукове дослідження процесів передачі політичної інформації, що включає в себе різноманітні форми комунікації, такі як пропаганда, політичний маркетинг, виборчі кампанії, окрім виборчих кампаній, політична комунікація охоплює також процеси управління державою, роботу уряду, парламенту, політичних партій і громадських

організацій, та здійснюють постійну комунікацію з населенням. Ця сфера ґрунтується на знаннях з різних галузей, зокрема комунікативістики, політології, соціології, психології, маркетингу та історії, чим і відрізняється від простого інформування тим, що має на меті досягнення конкретних політичних цілей через цілеспрямовані комунікативні дії. Взаємодія політичної комунікації з іншими сферами, такими як публічні зв'язки і маркетинг, створює комплексний підхід до аналізу і практики політичних процесів, тому вчені, які досліджують політичну комунікацію, звертають увагу на те, як політичні повідомлення створюються, транслюються і сприймаються, яким чином медіа впливають на громадську думку, і звичайно визначаючи роль нових медіа у політичній участі та взаємодії між політиками і журналістами, тому для дослідження політичної комунікації застосовують різноманітні методи, включно з кількісним аналізом контенту, опитуваннями, експериментами, а також якісними інтерв'ю і риторичним аналізом. Історично політична комунікація розглядалася як односторонній процес, коли інформація надходить від політиків до пасивних громадян [44, с. 1–8].

1.1 Поняття, сутність, функції та типологія політичної комунікації

Політична комунікація – це спосіб, яким люди в політиці (наприклад, політики, уряди, партії) спілкуються між собою та з громадськістю. Взаємодією політичної комунікації, включає обмін інформацією та спілкування між різними учасниками політичного процесу, безпосередньо передачею інформації, що складає процес, у якому політична інформація рухається між різними частинами політичної системи (наприклад, між урядом і громадянами) та між політичною і соціальною сферами (наприклад, між політикою і суспільством), безперервним прояву спілкування відбувається постійно, як між людьми, так і між тими, хто приймає рішення (уряд) і тими, хто підпорядковується цим рішенням (громадяни). Отже, головною метою

політичної комунікації – є досягнення згоди і порозуміння між різними сторонами [1, с. 87–91].

Сутністю політичної комунікації є взаємодія між усіма суб'єктами, хто бере участь у політичному спілкуванні. До цього переліку входять громадяни, групи людей, політичні організації (наприклад, партії, громадські організації але й журналісти, громадські рухи, неурядові організації, профспілки, церкви, лобісти та інші суб'єкти) та державні установи. Це можуть бути як внутрішні (в межах країни), так і зовнішні (міжнародні) учасники. В політичній комунікації одна сторона може бути ініціатором (суб'єктом) спілкування, а інша – отримувачем (об'єктом). Наприклад, політична партія може звертатися до виборців, а органи влади можуть спілкуватися з політичними партіями. Змістом комунікацій слугує політичні повідомлення, які передаються під час спілкування. Більшість людей отримують інформацію про політику не з власного досвіду, а через ці повідомлення. Це означає, що знання про минуле та прогнози на майбутнє формуються саме завдяки інформації, яку люди отримують [34, с. 180].

У сучасній політичній науці комунікація розглядається через призму різних аспектів: від технологій впливу на масову свідомість до механізмів зворотного зв'язку між громадянами та політиками. Так, аспектним напрямком досліджень є політичний маркетинг, який дозволяє вивчати потреби виборців і пропонувати відповідні політичні продукти, а також роль ЗМІ у формуванні політичної реальності.

Крім того, розвиток комунікаційних технологій суттєво вплинув на політичні процеси. Якщо раніше комунікація була переважно усною або обмежувалася друкованими засобами, то сьогодні інтернет і соціальні мережі дозволяють миттєво поширювати інформацію, мобілізувати громадськість та створювати нові форми політичної участі. Однак це також призвело до появи таких явищ, як інформаційні війни, фейки та маніпуляції, що ускладнює процес здорових комунікацій у політиці.

Втім також, аспектом є відмінність комунікації в демократичних та авторитарних режимах. У демократіях вона має двосторонній характер: влада не лише транслює свої рішення, а й реагує на запити суспільства через незалежні ЗМІ, громадські обговорення та інститути представництва. У авторитарних системах комунікація часто зводиться до односторонньої пропаганди, де інформаційний простір жорстко контролюється, а альтернативні точки зору придушуються.

Проте, особливе місце займає політична комунікація під час виборів, коли різні технології (від теледебатів до таргетованої реклами в соцмережах) використовуються для залучення виборців, що відіграє роль не лише зміст повідомлень, а й їхня подача, емоційне забарвлення та сприйняття аудиторією. Виділяючи значення сутності політичної комунікації, можна сказати, що це процес, який постійно еволюціонує під впливом технологій, соціальних змін і політичних реалій. Її ефективність безпосередньо впливає на якість управління, рівень довіри до влади та стабільність суспільства в цілому, тому подальші дослідження в цій галузі залишаються актуальними, особливо в умовах глобалізації та цифровізації [2, с. 51–56].

Принаймні, функціями політичної комунікації, є невід'ємною частиною політичної системи, вони допомагають зв'язати різні інститути політики і забезпечує обмін інформацією. Громадяни можуть оцінювати політичні дії тільки тоді, коли мають достатньо знань і інформації, тому варто розглянути основні функції політичної комунікації та їх значення в сучасному суспільстві:

Інформаційна функція: політична комунікація поширює інформацію про політичні події, рішення та діяльність інститутів. Це допомагає громадянам бути в курсі політичного життя.

Освітня функція: сприяє політичній освіті громадян, надаючи знання про політичні системи, права та обов'язки. Це формує політичну свідомість і відповідальність.

Агітаційна функція: політичні партії та кандидати використовують комунікацію для просування своїх ідей і мобілізації підтримки виборців.

Легітимаційна функція: політичні інститути зміцнюють свою легітимність через комунікацію, пояснюючи свої рішення та політику, щоб отримати підтримку суспільства.

Соціалізаційна функція: політична комунікація допомагає індивідам засвоювати політичні цінності та норми через медіа, освіту та соціальні інститути.

Контрольна функція: ЗМІ та інші канали політичної комунікації контролюють діяльність влади, надаючи громадськості інформацію про дії політичних лідерів.

Функція зворотного зв'язку: громадяни можуть висловлювати свої думки та побажання через опитування, вибори та інші форми комунікації, що дозволяє владі реагувати на запити суспільства.

Функція формування громадської думки: політична комунікація впливає на формування громадської думки щодо політичних питань, формуючи певні погляди та настрої в суспільстві.

Кожна з цих функцій має ефективність для політичного процесу, й особливо у підтримці демократичних принципів, від цього, політична комунікація стає ключовим інструментом взаємодії між владою та громадянами, що сприяє розвитку відкритого та інформованого суспільства [38, с. 81-82].

Політична комунікація, як багатогранний процес, включає також різні типи взаємодії між учасниками політичного життя, залежно від мети, способу передачі інформації та контексту, що може бути пропагандистською, спрямованою на переконання, або непропагандистською, чи підтримувати демократичну участь громадян. Політичний дискурс формується через організаційні форми, як маркетингові (політична реклама, лобізм), так і немаркетингові (пропаганда, агітація). Спілкування буває горизонтальним (між рівними) або вертикальним (влада — громадяни), охоплює міжособистісні, групові та масові форми, що створює складний соціокультурний процес із формальними й неформальними структурами. Крім

того, засоби комунікації поділяють на «гарячі» (повна інформація) і «холодні» (вимагають активної участі аудиторії) за теорією Маклюєна. Аналіз політичної комунікації включає різні підходи: як систему взаємодії, мовний інструмент контролю, обмін символами, соціалізацію та стабілізацію суспільства, а також враховуючи інформаційні потоки і вплив політичного середовища. Принаймні, політична комунікація поєднує ритуальність і інформативність, має інституційний і особистісний характер, може бути відкритою чи закритою, варіюється від схематичності до повноти інформації, поєднує діалогічність і монологічність, агресивність і толерантність. Політична мова — ключовий інструмент, що не лише передає інформацію, а й управляє свідомістю, впливає на думки і поведінку, та може включати різні підсистеми: мову законів, управління, переговорів, виховання і пропаганди. За метою політична мова буває умовлянням, нормативною, адміністративною або угодною; за формою — вербальною, символічною, професійною, публічною, медійною чи виборчою.

Функції політичної мови багатогранні: інформує, регулює, формує свідомість, переконує, контролює, маніпулює, встановлює зв'язок влади і громадян. Її зміст пов'язаний із владою і політикою, має ідеологічне забарвлення і стратегічні прийоми. Стиль мовлення відображає індивідуальність політика чи організації, використовуючи жаргони, цитати, іноземні слова для посилення впливу. Жанрова різноманітність охоплює усні і письмові форми різного призначення: ритуальні, орієнтаційні, агональні, інформативні.

Політична комунікація функціонує на різних рівнях: внутрішнє спілкування в органах влади, звернення лідерів до населення, медійні повідомлення, участь громадян у публічних акціях, парламентські і переговорні процеси. Сучасна політична комунікація представляє складну систему формальних і неформальних, вербальних і невербальних, міжособистісних і масових взаємодій, спрямованих на обмін інформацією і встановлення владних відносин, а мова в цій системі як ключовий інструмент

впливу на свідомість і поведінку, формуючи політичну реальність і визначає характер суспільних процесів [25, с. 36-41].

1.2 Методологічний інструментарій дослідження

Основні категорії та методологічний інструментарій дослідження, має важливе наукове досліджувальне значення, завдяки яким інструментарій дослідження, дозволяє поглиблено вивчати комунікаційні аспекти, та правильно використовувати на практичній основі в політиці, отже, розглянемо основні методи та категорії, а саме;

Системно-структурний аналіз, комунікацію розглядає як ключовий елемент діяльності, що формує психіку людини через соціальний досвід і цінності. Спілкування вивчається в різних філософських і соціальних традиціях, акцентуючи на його ролі в інформаційному процесі та суспільних зв'язках. Різні підходи до аналізу спілкування включають інформаційний, який обмежує його лише обміном інформацією, та діяльнісний, що розглядає спілкування як активну взаємодію для досягнення спільних цілей.

Комунікативні вміння, є складовою науковою категорією, що допомагає людям орієнтуватися в комунікативних ситуаціях. Вчені класифікують їх на три основні блоки: проектування, організація та регулювання спілкування. Рівні сформованості комунікативних умінь варіюються від високого до низького. Високий рівень характеризується стійкою потребою в спілкуванні та майстерним володінням техніками, тоді як низький рівень відзначається відсутністю усвідомлення цінності спілкування.

Психологічні основи розвитку комунікативної компетентності державних службовців, підкреслюють важливість професіоналізації у контексті реформування суспільства. Основна проблема полягає в необхідності не лише оновлення традиційних схем управління, а й наповнення новим змістом діяльності державних службовців. Існує потреба в розробці практичних заходів для підвищення комунікативної компетентності, що

включає вербальні та невербальні засоби, зворотний зв'язок і контекст. Психологічні методи можуть бути використані для розвитку комунікативних навичок, що сприятиме більш ефективному управлінню та досягненню цілей організації [23, с. 12–32].

Методологія дослідження політичної комунікації базується на комплексному підході, який поєднує загальнонаукові методи (аналіз, синтез) з спеціалізованими (системний, структурно-функціональний, порівняльний, інституціональний підходи). Це дозволяє глибше вивчати різні аспекти політичної комунікації, зокрема електоральні процеси, місцеве самоврядування, громадянське суспільство та політичну культуру. Для обґрунтування припущень застосовуються соціологічні, емпіричні та логічні методи. Комплексність підходу обумовлена складністю проблематики, що охоплює як теоретичні, так і практичні аспекти, дозволяючи дослідити ключові категорії — «інформація», «комунікація», «суспільство». Еволюція поглядів на комунікацію пов'язана зі змінами в суспільстві та технологіях. Г. Почепцов виокремлює три етапи: доіндустріальний (міжособистісне спілкування), друкований (масова комунікація) і телевізійний (засоби масової інформації). Це підкреслює необхідність комплексного методологічного підходу.

Системний аналіз розглядає політичну комунікацію як саморегульовану соціальну систему, що взаємодіє з навколишнім середовищем. Структурно-функціональний підхід акцентує на взаємодії елементів системи і їхніх функціях. Порівняльний аналіз допомагає оцінити вплив комунікації на соціальну структуру та розвиток громадянського суспільства.

Методи аналізу масової комунікації (контент-аналіз, пропагандистський аналіз, аналіз чуток) допомагають вивчати інформаційні потоки і їхній вплив на суспільну свідомість. Крім того, розглядаються основні теорії комунікації: структурний функціоналізм, теорія еволюції, теорія суспільного конфлікту та інструменталізм, а також інституціональна парадигма, що описує взаємодію державних інститутів, партій і громадських організацій. У політології широко

застосовуються мультинаукові підходи. Теорія лінійної комунікації Г. Лассвелла, забезпечує аналіз управлінських аспектів, зміст і результати комунікації. Втім, використання системного і структурно-функціонального методів дозволяє розглядати політичну комунікацію як соціальну систему зі зворотним зв'язком та вивчати роль позаінституційних елементів. Поняття «інформація» визначається, через кібернетико-семіотичну, атрибутивну та комунікативну концепції. Відмінності між традиційними ЗМІ (одностороння передача) і ЗМК (інтерактивна взаємодія) підкреслюють значення інституціонального підходу. Емпірична частина включає соціологічні опитування, статистичний і нормативний аналіз, що дозволяє оцінити довіру до влади, ефективність комунікаційних інститутів і законодавчу базу [40, с. 71–82].

Міждисциплінарний підхід, може поєднувати знання з політології, соціології, психології та інших дисциплін, дозволяє комплексно аналізувати вплив соціальних мереж на політико-культурну сферу. Системний підхід створює цілісну картину явищ, вивчаючи їх як частини єдиної системи, де елементи взаємодіють.

Методи дослідження включають збір і систематизацію матеріалів, опитування, спостереження, контент-аналіз та статистичний аналіз (факторний і кореляційний). Також зазначимо, що емпірична частина базується на контент-аналізі масмедійних повідомлень і соціальних мереж, кейс-стаді політичних комунікацій, соціологічних опитуваннях, експертних оцінках і веб-аналітиці (Twitter Analytics, Facebook Insights, Google Trends).

Соціально-комунікаційний підхід, запропонований В. Різуном, передбачає моніторинг і аналіз впливу об'єктів дослідження на суспільство. Сучасні інструменти для збору даних у соціальних мережах допомагають вивчати настрої та тренди в політичних комунікаціях. Контент-аналіз дозволяє кількісно оцінювати великі обсяги текстової інформації, а кейс-метод дає можливість детально аналізувати конкретні випадки, особливо під час виборів чи політичних криз.

Принаймні, дослідження нових медіа, як інструменту політичної комунікації характеризується двосторонньою комунікацією, що змінює традиційні моделі, втім нові медіа надають можливість активної участі користувачів у створенні контенту, що суттєво трансформують публічну сферу, долаючи географічні бар'єри та формуючи нові форми соціальної взаємодії, визначаючи роль цифрових технологій у глобальній комунікаційній взаємодії процесів. Отже визначимо, що використання різноманітних методів аналізу в умовах сучасного інформаційного суспільства, зумовлює вибір міждисциплінарних підходів для формування методології дослідження [11, с. 55–63].

Висновки до Розділу 1

В рамках теоретико-методологічного аналізу політичної комунікації виявлено, що аспект є невід'ємною складовою сучасного суспільного життя, та суттєво впливає на формування громадської думки, політичну соціалізацію і взаємодію між різними учасниками політичного процесу. Політична комунікація виконує функцію зв'язку між владою і суспільством, а також між різними соціальними групами, це дозволяє забезпечувати обмін інформації у сприйнятті політичних подій.

По-перше, політична комунікація визначається трьома ключовими аспектами: як сфера суспільної діяльності, як вид активності соціальних суб'єктів і як тип соціальних відносин, це визначає її багатогранний характер, оскільки охоплює не лише процеси обміну інформацією, але й формування політичних відносин, що впливають на свідомість громадян. Взаємозв'язок між комунікацією та політикою, робить важливим, оскільки комунікація визначає характер політичних відносин і сприяє формуванню політичної культури.

По-друге, функції політичної комунікації, такі як інформаційна, освітня, агітаційна, легітимаційна, соціалізаційна, контрольна, зворотного зв'язку та формування громадської думки, підкреслюють її значення у підтримці

демократичних принципів, кожна з цих функцій має свою специфіку, наприклад, інформаційна функція, дозволяє забезпечувати громадянам актуальну інформацію про політичні події, і допомагає формувати усвідомлені рішення. Освітня функція сприяє підвищенню політичної свідомості, а агітаційна, у свою чергу, залучати політичним суб'єктам підтримку виборців.

По-третє, типологічні підходи до політичної комунікації демонструють її різноманітність, тому що, політична комунікація може бути пропагандистською, коли її мета полягає у переконанні громадськості, або непропагандистською, і сприяти розвитку активної участі громадян у політичних процесах. Сучасні технології, зокрема соціальні медіа, значно змінили способи передачі та сприйняття інформації, що впливає на політичну динаміку, мобілізуючи громадськість створюючи нові форми участі.

По-четверте, методологічний інструментарій дослідження політичної комунікації, поєднує загальнонаукові та спеціальні методи, роблячи можливість комплексно аналізувати різні аспекти комунікаційних процесів, стосовно використання системно-структурного, порівняльного та інституціонального підходів, допомагає виявити основні категорії, такі як «інформація», «комунікація» та «суспільство», і дає зрозуміти їхнє місце в сучасному контексті.

Визначною роллю комунікації в умовах демократії, де двосторонній характер взаємодії між владою та громадянами стають запорукою легітимності та стабільності. У авторитарних режимах навпаки, комунікація часто зводиться до односторонньої пропаганди, що через це має негативний вплив на суспільну свідомість, зводячи до деградації суспільства.

Отже, політична комунікація є складним і динамічним процесом, що вимагає подальших досліджень, особливо в умовах розвитку сьогодишньої глобалізації та цифровізації, її ефективність безпосередньо впливає на якість управління, рівень довіри до влади та стабільність суспільства в цілому, тому подальші дослідження в цій галузі залишаються актуальними для розуміння сучасних політичних реалій та взаємодії між громадянами і владою.

РОЗДІЛ 2

ТЕХНОЛОГІЇ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПОЛІТИЦІ

Вплив ТМК, має безпосередню значимість на політичну сферу в суспільствах, тому що сучасному світі інформація стала основним ресурсом, необхідним для ефективного управління соціальними, економічними та політичними процесами. Без доступу до точної та своєчасної інформації управління стає неможливим. Зокрема, засоби масової комунікації (ЗМК) відіграють ключову роль у формуванні політичної свідомості, соціалізації особистості та впровадженні нових цінностей. Загально вони виконують різноманітні функції — від інформування та освіти до реклами і розваги. ЗМК можуть дестабілізувати суспільство, але також можуть легітимізувати політичні цінності, формуючи громадську думку та впливаючи на політичну поведінку. Історично, на прикладі перехідних суспільств, часто виникають негативні наслідки, такі як розкол суспільства та економічні кризи, і можуть призводити до маніпуляцій громадською думкою через ЗМК. У процесі переходу до демократії змінюються функції ЗМК: вони переходять від пропаганди до інформаційного забезпечення та соціалізації, стаючи потрібним для формування нової політичної культури. Визначаючи стабільність розвитку ЗМК, необхідні нові правові та соціальні правила, які забезпечать рівні можливості для різних політичних сил у медіапросторі [24, с. 278–281].

Визначаючи чинник, впливу на комунікаційну політику, виокремлюється розвиток інформаційних технологій. Соціальні мережі, блоги та онлайн-платформи створюють нові форми комунікації, де громадяни можуть самостійно генерувати контент і впливати на суспільну думку. Це змінює традиційні моделі управління, адже держава вже не є єдиним джерелом інформації. На противагу класичним ЗМІ, які фільтрують контент, соціальні мережі дозволяють миттєвий обмін думками, може призводити до швидкого поширення як корисної, так і маніпулятивної інформації. Технологічний прогрес відкриває нові можливості для електронного урядування та

електронної демократії. Державні органи можуть оперативно надавати інформацію громадянам, спрощувати процедури взаємодії та підвищувати рівень прозорості у своїй діяльності. Дослідник Деніел Белл підкреслює, що доступ до інформації, вміння з нею працювати, а також захист інформаційної безпеки є критично важливими для розвитку інформаційного суспільства, у цьому контексті комунікаційна політика держави повинна бути гнучкою, адаптивною та враховувати специфіку різних регіонів, зокрема їх соціально-економічні та культурно-політичні особливості.

Проте, разом із позитивними змінами, існують і серйозні виклики. Одним із основних бар'єрів для ефективної комунікації є мовні труднощі, що можуть виникати в багатонаціональних суспільствах. Інформаційне перенавантаження, яке супроводжує сучасну епоху, може ускладнювати сприйняття важливої інформації. Відсутність зворотного зв'язку між громадянами та владою, робить перешкодою, оскільки без належної комунікації важко зрозуміти потреби та запити суспільства, принаймні багато громадян скептично ставляться до офіційних джерел, що зумовлено недостатньою прозорістю, бюрократичними бар'єрами або несвоєчасним реагуванням на запити. В Україні ситуація у сфері комунікацій між органами влади та громадянами викликає занепокоєння, багато людей залишаються недостатньо проінформованими про свої права, обов'язки та можливості взаємодії з державними структурами, що може призводити до недовіри до влади та зниження її легітимності. Для покращення ситуації необхідно впроваджувати систематичні інформаційні кампанії, які б підвищували обізнаність населення, а також навчати посадовців навичкам ефективної комунікації. Адаптація державних службовців до нових комунікаційних реалій є потрібним аспектом, оскільки багато з них досі працюють за застарілими схемами, що призводить до неефективної взаємодії з громадянами, через це навчання цифровим навичкам, робота з медіа та розвиток зворотного зв'язку мають стати пріоритетами для державних установ [6, с. 29–37].

Дослідник Брайан Макнайт пропонує дві точки зору на політичну комунікацію. Перші, «романтичні песимісти», вважають, що сучасна політика занадто сфокусована на формі, тобто, як політики подають себе, а не на змісті їхніх повідомлень, вони сумують за «золотим віком», коли, на їхню думку, виборці були більш освіченими і раціональними. Проте автор вважає, що сучасна демократична участь, хоч і медіатизована, все ж краща за минуле, коли влада належала лише вузькій еліті. Інші, «прагматичні оптимісти», вірять у позитивні зміни завдяки цифровим технологіям і соцмережам, вони вважають, що політика стала більш відкритою, а виборці стають більш обізнаними і здатними критично сприймати інформацію, за їхнім поглядом, важливий не лише зміст, а й те, як політик подає себе, адже це теж впливає на виборця. Автор визнає, що сучасна політика стала видовищем, але громадяни мають реальний вплив. Проте існують проблеми: доступ до ресурсів для якісної політичної комунікації нерівний і залежить від грошей, що дає перевагу багатим і великим бізнесам, тому важливо контролювати фінансування політичної реклами і медіа, щоб забезпечити чесну конкуренцію, принаймні влада часто приховує або маніпулює інформацією, що особливо небезпечно у питаннях міжнародної політики і воєнних конфліктів, водночас інтернет і нові медіа дедалі більше ускладнюють контроль політиків над інформацією, відкриваючи нові можливості для прозорості і демократичного контролю. В цілому зазначимо, що поєднання політики і мас-медіа — це складний процес, який має як позитивні, так і негативні сторони, який відкриває нові можливості для демократії, але вимагає постійної уваги і регулювання, щоб захистити інтереси всіх громадян, а не лише багатих і впливових та повинно бути динамічною, орієнтованою на діалог із громадянами та використання цифрових інструментів, лише за таких умов держава зможе ефективно функціонувати в умовах інформаційного суспільства та забезпечувати стабільний розвиток, через це ефективність комунікаційної політики сьогодні стає ключовою для забезпечення стабільності та легітимності державного управління, формуючи довіру між

громадянами та владою, сприяючи розвитку активної громадянської позиції, що зміцнить демократичні процеси в країні [49, с. 1-20].

2.1 Класичні та сучасні моделі політичної комунікації

Теоретичні основи політичної комунікації мають глибоке коріння в природничих науках, зокрема в працях таких вчених, як Норберт Вінера та Клод Шеннон, які досліджували передачу інформації між відправником і отримувачем. Ідеї про структуру комунікації в суспільстві також можна знайти в роботах античних філософів, таких як Сократ, Аристотель і Платон, які підкреслювали комунікаційної взаємодії для захисту інтересів громадян. У другій половині XX століття соціогуманітарні науки, зокрема політологія, соціологія та психологія, активно запозичили ці моделі для вивчення політичних процесів, а важливими внеском у цю сферу зробили такі дослідники, як Юрген Габермас, Ніклас Луман і Гарольд Лассуелл, які розглядали комунікацію як ключовий механізм суспільної взаємодії. Значення теорій безпосередньо допомагає в аналізі медійного контенту та його впливу на суспільство, що є особливо актуальним в епоху цифрових технологій та соціальних мереж.

Починаючи з Юргена Габермаса, як одного із ключових теоретиків комунікації, пропонує *концепцію дискурсивної демократії*, згідно з якою суспільство має будуватися на раціональному обговоренні, а не на адміністративному примусі. Він стверджує, що справжня влада народжується в процесі вільної комунікації, коли люди досягають згоди через аргументи, а не через нав'язані норми. Ця ідея є особливо актуальною для країн, що переходять від авторитаризму до демократії, оскільки вона пропонує механізм подолання соціальних конфліктів через відкритий діалог [10, с. 119–127].

Варто зазначити, що питання про те, хто є її суб'єктом, викликало тривалі дискусії: Промагор вважав, що громадська думка належить більшості населення, тоді як Платон стверджував, що справжня думка — прерогатива

аристократії. Ця дилема між демократією і елітизмом, яка бере початок ще з XII століття, залишається актуальною для розуміння ролі громадської думки у процесах управління та виборів. У сфері теорії інформації базовою стала модель Шеннона і Вівера, що описує передачу повідомлень як лінійний процес. Проте Ю. М. Лотман критикує подібні класичні моделі за їхню неспроможність породжувати нові повідомлення, підкреслюючи при цьому роль культури як джерела нових мов і знаків, які поєднують форму і зміст. Він наголошує на важливості культурного контексту — історичного, соціокультурного та національного, для ефективного державного управління.

Соціокультурний аспект формування громадської думки пояснює теорія П'єра Бурдьє про культурний капітал і габітус. Згідно з нею, вплив соціальних класів і медіа на політичні погляди є нерівномірним, оскільки домінуючі класи формують інформаційні потоки відповідно до своїх інтересів, а габітус відображає соціальні умови, що визначають політичні установки індивідів. У свою чергу, Кал Дойч розглядає політичну систему як самонастроювальну кібернетичну систему, де комунікація є процесом взаємодії, що залежить від соціального контексту і вимагає спільних зусиль для досягнення цілей управління. Втім, семіотичний підхід Умберто Еко робить акцент на культурні процеси комунікації через аналіз знаків і символів, що дозволяє краще усвідомити різні способи сприйняття інформації в суспільстві [33, с. 85–88].

Теорія стереотипів (У. Ліппманн) пояснює, як люди спрощують сприйняття реальності через стереотипи. Вони можуть бути як негативними, так і позитивними, допомагаючи формувати уявлення про нові об'єкти. Стереотипи відображають моральні норми та традиції, але можуть викривляти дійсність, оскільки медіа часто їх використовують.

Теорія когнітивного дисонансу (Леон Фестінгер) описує, як люди справляються з внутрішнім конфліктом, коли їхні переконання суперечать поведінці. Щоб уникнути дисонансу, люди можуть змінити свої переконання або уникати конфліктуючої інформації. Дисонанс викликає психологічний дискомфорт, і його міра залежить від важливості когнітивних елементів.

Франкфуртська школа (М. Хоркхаймер, Т. Адорно, Г. Маркузе) критикує мас-медіа як інструменти буржуазії, що підтримують статус-кво. Вони вважають, що масова культура формує "одновимірне суспільство", де індивіди стають пасивними споживачами. Важливість комунікації в суспільстві та пропонує концепцію "публічної сфери", де громадяни можуть обговорювати питання суспільного життя. Вони вважають, що раціональна дискусія може сприяти формуванню демократичних процесів. Хабермас критикує масові медіа за те, що вони часто перетворюють публічну сферу на комерційний простір, де справжні дискусії замінюються маніпуляцією та розвагами. Це веде до зниження рівня політичної свідомості та участі громадян, що також, неомарксистський підхід: розглядає мас-медіа як інструменти капіталістичного класу для пропаганди своїх інтересів. Він акцентує на деструктивній ролі медіа щодо робітничого класу і зосереджує увагу на економічних структурах медіа.

Теорії навчання та пізнання: вивчають вплив медіа на поведінку. Біхевіористська модель "стимул-реакція" стверджує, що медіа викликають певні реакції. Теорія навчання на моделі вказує, що спостереження за насильством у медіа може призвести до насильницької поведінки. Інші теорії, як теорія пробілу знання, вказують на інформаційну нерівність.

Теорія користі та задоволення: стверджує, що люди звертаються до медіа для задоволення своїх потреб, від фізіологічних до самоактуалізації. Аудиторії вибирають медіа-контент відповідно до своїх потреб, і це підкреслює активну роль споживачів у виборі медіа.

Інформаційна теорія вивчає передачу інформації математичними методами, зосереджуючись на вимірюванні інформації та помилок через шуми. Р. Хартлі ввів біт як одиницю інформації, К. Шеннон розробив статистичне кодування, а Н. Вінер підкреслив роль зворотного зв'язку та вплив інформації на системи і суспільство.

Німецький філософ Н. Луман розглядає комунікацію як складний процес із трьох етапів: селекції інформації, повідомлення і розуміння. Він вважає

комунікацію автономною системою, де мас-медіа активно конструюють інформацію і впливають на суспільство, супроводжуючись невизначеністю, яку долають посередники (мова, медіа). Системи замкнені і розвиваються через самоорганізацію.

Структуралізм (Ф. де Соссюр) акцентує мову як систему знаків і взаємозв'язків між ними, а постструктуралізм (Ж. Дерріда) підкреслює нестабільність значень і пропонує деконструкцію текстів для виявлення прихованих сенсів, підтримуючи плюралізм і демократичну інтерпретацію.

Г.М. МакЛюен вважає, що розвиток комунікаційних технологій рухає суспільний прогрес, розділяючи медіа на «гарячі» (друк, радіо) та «холодні» (телебачення, телефон). Він наголошував, що електронні медіа змінюють сприйняття світу, сприяючи глобалізації і руйнуванню традиційних структур, описуючи історію комунікації як три етапи: усний, друкований і електронний [8, с. 32–136].

Концепція "лідерів думок" Пола Лазарсфельда пояснює, що інформація рідко доходить до масового споживача напряму. Зазвичай її передають авторитетні посередники — місцеві активісти, експерти, популярні особи, які впливають на формування думок. В українському контексті це часто вчителі, лікарі, релігійні діячі, особливо у регіонах. Завдяки соціальним мережам роль таких лідерів значно зросла: тепер майже кожен активний користувач може поширювати політичні ідеї та впливати на своїх підписників.

Теорія "спіралі мовчання" Елізабети Ноель-Нойман пояснює, чому люди схильні приховувати свої справжні погляди, якщо вони не збігаються з домінуючою суспільною думкою — через страх соціального осуду або ізоляції. Це створює ефект самопідтримки владної позиції, адже менша кількість людей висловлює альтернативні погляди, що посилює враження єдинодумства. У політичних кампаніях механізм спіралі мовчання часто використовується для контролю інформаційного простору, акцентуючи увагу на «переможних» наративах, що може суттєво впливати на виборців. Громадська думка формується двома шляхами — через спостереження за

оточенням і через вплив засобів масової інформації, які створюють так званий «дух часу» — панівний загальний настрій суспільства, який впливає на поведінку та висловлювання індивідів.

Структурно-функціональний підхід Толкотта Парсонса і Роберта Мертона розглядає медіа як інституції, які виконують важливі функції: інформування населення і його соціалізація — навчання нормам і цінностям суспільства. У цій моделі підкреслюється ключова роль лідерів думок у сприйнятті інформації, бо саме через них формується ставлення і реакція аудиторії, тому, успішна політична комунікація потребує розуміння цих теоретичних концепцій і активного використання лідерів думок для ефективного донесення політичних послань і впливу на громадську думку [14, с. 46–48].

Вчені, такі як К. Дойч, підкреслюють значення комунікації для формування національної єдності та розвитку державності. Дойч зазначає, що урбанізація та індустріалізація створюють нові можливості для комунікації, але водночас дезінтеграція та руйнування держав можуть виникати через ослаблення внутрішніх комунікацій між соціальними верствами. Це призводить до втрати громадянами можливості реалізувати свої інтереси, що може дестабілізувати політичну систему.

Тео ван Дейк досліджував зв'язок мови та влади через аналіз дискурсу, стверджуючи, що слова є не лише інформацією, а й інструментом впливу. Наприклад, коли політики чи ЗМІ називають протестувальників "бунтівниками" замість "борців за свободу", вони формують певне ставлення до них у суспільстві. Ван Дейк вважає, що дискурс — це не лише текст, а комунікативна подія, де важливі контекст, аудиторія та соціальні норми. Його дослідження показують, як еліти використовують мову для підтримки влади, а медіа — для формування громадської думки.

Також, Юрген Габермас, розвиваючи концепцію комунікативної дії, розрізняє два типи комунікації: стратегічну, коли один маніпулює іншим, і комунікативну, коли люди спілкуються для досягнення взаєморозуміння. Він

вважає, що справжня демократія можлива лише тоді, коли суспільство має відкритий простір для дискусій, або публічну сферу. Однак у сучасному світі цей простір часто спотворюється через ЗМІ, які замість обговорення важливих тем поширюють популізм або фейки. Габермас пояснює, чому сучасна політика іноді нагадує не раціональний діалог, а гру образів і маніпуляцій.

Г. Оберройтер вводить термін "медіатизація політики", що описує, як ЗМІ перетворюють політику на видовище. Він зазначає, що політики все частіше зосереджуються не на реальних змінах, а на створенні медіаобразу. Політичні події подаються як драма або шоу, а складні питання спрощуються до гучних гасел. Оберройтер попереджає, що така тенденція є небезпечною для демократії, оскільки громадяни отримують спотворену картину реальності, а політики витрачають енергію не на реальну роботу, а на створення "медійних образів".

Таким чином, резюмуючи, можна зазначити, що сьогодні політичні комунікації визначають багато суспільно-політичних процесів, стаючи джерелом інформації та інструментом політичної ідентифікації. Медіа, як важливий політичний інститут, впливають на методи політики та формують громадську думку. Проте це також може призводити до викривлення ціннісно-етичних орієнтирів, коли політична комунікація перетворюється на демонстрацію символічних дій, що створює "віртуальну" політику. Політична комунікація є специфічним видом відносин, що дозволяє політичним силам регулювати поширення суспільно-політичних ідей та формувати світогляд громадян. Інформація в цьому контексті виступає як засіб передачі знань про політичні явища та події, що сприяє політичній соціалізації та адаптації людей до політичного життя.

Отже, комунікація виступає як основна характеристика суспільства, відображаючи його соціальні відносини та історичний досвід. Сучасна теорія політичної комунікації базується на розумінні масової комунікації як важливого соціального інституту, який формує громадську свідомість і впливає на політичні процеси. Вивчення політичної комунікації може

ґрунтуватися на різних підходах, включаючи структурний функціоналізм, когнітивні моделі та постнекласичні теорії, що підкреслюють основу комунікації для самовідтворення суспільства. Це питання потребує подальшого дослідження, особливо в контексті етичних цінностей та створення відкритого інформаційного простору для національної ідентичності [4, с. 48–51].

2.1.1 Еволюція розвитку моделей комунікації

Еволюція теорії комунікації пройшла досить складний шлях розвитку, в якому значну роль відіграли вчені з різних наукових дисциплін, таких як соціологія, психологія, політологія та лінгвістика. Спочатку дослідники зосереджувалися на масовій комунікації, але згодом увага переключилася на соціальну комунікацію, що акцентує на взаємодії між людьми, де важливими є не лише передача інформації, а й її зміст, контекст і вплив на учасників процесу. На ранніх етапах моделі комунікації були простими, з інформаційним потоком, що рухався від комунікатора до реципієнта. Однією з перших і найвпливовіших моделей стала формула Гарольда Лассвела (1948 р.), що описувала комунікацію як лінійний процес: "Хто говорить? Що говорить? Через який канал? До кого? З яким ефектом?" Ця модель, хоч і була простою і не враховувала зворотний зв'язок, стала основою для подальших досліджень. Лассвел згодом уточнив свою теорію, додавши фактори, такі як намір, ситуація та стратегія комунікації.

У 1940-х роках Клод Шеннон і Воррен Вівер розробили модель, яка включала поняття "шумів" – перешкод у комунікації (наприклад, технічні проблеми, непорозуміння). Вони підкреслили, що комунікація – це не лише передача повідомлення, а й його декодування отримувачем. Проте їхня модель залишалася однобічною, не враховуючи динаміку спілкування.

У 1950-х роках науковці почали усвідомлювати, що комунікація – це складне явище, на яке впливають соціальні, культурні та психологічні

фактори. Брюс Вестлі і Малькольм Маклін розробили інтегративну модель, що враховувала вплив оточення, досвіду учасників і "лідерів думок" – людей, які формують громадську думку. У цей час також з'явилася концепція міжособистісного спілкування, де інформація, спочатку поширена через засоби масової інформації, могла передаватися далі. Подальші дослідження призвели до появи більш складних моделей. Річард Бреддок додав до формули Лассвела питання про умови та цілі спілкування. Мелвін Де Флюер переосмислив модель Шеннона і Вівера, зробивши комунікацію круговою, а не лінійною. Френк Денс запропонував "спіральну модель", де комунікація розглядалася як процес, що постійно змінюється під впливом часу та життєвого досвіду людей [28, с. 52–57].

У 1970-х роках Вільбур Шрамм розвинув ідею циркуляційної моделі комунікації, у якій зворотний зв'язок став невід'ємним елементом процесу. Завдяки його моделі комунікація перестала розглядатися як лінійний, односторонній процес і стала циклічною взаємодією, де учасники постійно обмінюються повідомленнями, коригують їх і враховують культурні, соціальні та психологічні особливості один одного. Зворотний зв'язок у цій моделі дозволяє уникати непорозумінь, що особливо виділяється в масовій комунікації, де аудиторія є різноманітною та багатошаровою. Дін Барнлунд у цей же період розвинув концепцію двосторонньої комунікації, підкресливши, що обидва учасники одночасно є і відправниками, і отримувачами інформації. Він наголосив на інтерактивності та взаємодії, що робить процес комунікації динамічним і взаємозалежним.

Джеймс Кері запропонував ритуальну модель комунікації, у якій комунікація розглядається не лише як обмін інформацією, а як соціальна практика, що формує і підтримує спільні цінності, ідентичність та соціальні зв'язки. За Кері, комунікація виступає механізмом створення і підтримки соціальної реальності, допомагаючи людям відчувати себе частиною спільноти. Значний внесок, у розвиток теорії комунікації зробив Роман Якобсон, який запропонував шестикомпонентну модель, що охоплювала не

лише технічні аспекти передачі повідомлення, а й соціокультурний контекст комунікації. Його підхід підкреслював взаємодію між адресантом і адресатом, важливість спільних кодів спілкування та роль ситуативного контексту, що визначає розуміння повідомлення. Ці ідеї були подальше розвинені Юрієм Лотманом, який довів, що саме відмінність у кодах спілкування створює необхідність комунікації, адже вона є засобом подолання цих відмінностей.

Сучасний дослідник Герхард Малецький розширив теорію комунікації, додавши до неї культурні та психологічні виміри. Він визначив, що комунікація є багатовимірним процесом, у якому враховуються індивідуальні особливості учасників, їхній культурний контекст і психологічний стан, що значно ускладнює і збагачує розуміння комунікативного процесу, також сучасні дослідження комунікації розширюють класичні моделі, враховуючи нові форми взаємодії в цифрову епоху, зокрема невербальні засоби, що слугують самовираженню, наприклад контекст і час для інтерпретації повідомлень, тому комунікація сьогодні — це багатоканальний, інтерактивний, глобальний процес, формує соціальні структури через спільне творення сенсів у соціокультурних умовах, а отже майбутні моделі мають враховувати цифровізацію, глобалізацію, технологічні та соціокультурні зміни [32, с. 179-181].

Принаймні зазначимо, що політична комунікація в сучасному суспільстві, де традиційні засоби масової інформації поступово замінюються соціальними медіа, це зміщення впливає на спосіб, яким інформація передається та сприймається населенням, таким чином можна виділити з них дві сучасні моделі:

Демократичну модель, яка характеризується відкритим діалогом, плюралізмом і активною участю громадян у політичних процесах. Важливою є роль освіти та розвитку політичної мови, і *тоталітарну модель*: відзначається маніпуляцією інформацією, агресивною риторикою та стереотипами. У такій моделі політична комунікація часто спотворює дійсність і обмежує свободу слова. Наприклад у країнах, що пережили

комуністичний режим, спостерігається феномен симуляції демократії, де зовнішні ознаки демократичного управління не супроводжуються реальними змінами, це робить ускладнення переходу до справжнього демократичного дискурсу, тому політична мова в посткомуністичних країнах часто містить агресивні елементи та маніпулятивні стратегії, що свідчить про залишкові тоталітарні цінності [15, с. 23–27].

Визначальною сучасною, у цій сфері стала концепція, запропонована дослідниками Hallin і Mancini, які описали три типи медіа-систем у розвинених демократичних країнах: ліберальну, демократично-корпоративістську та поляризовано-плюралістичну. Ліберальна модель, поширена у США та Великобританії, базується на ринкових принципах та індивідуалізмі, де медіа мають відносну незалежність від політичних акторів і орієнтовані на розваги і широку аудиторію. Демократично-корпоративістська система, характерна для країн Північної Європи, надає великого значення державному регулюванню, високому рівню організованої політичної участі та співпраці між різними соціальними групами. У свою чергу, поляризована плюралістична модель характерна для Південної Європи і відрізняється високим ступенем політизації медіа, домінуванням партійних уподобань і непевністю журналістської професійної автономії. Проте ці класичні моделі не могли повною мірою описати ситуацію в країнах з іншою історією, культурою та політичним розвитком, тому наступні дослідники розширили ці концепції, враховуючи особливості країн Східної Європи, Латинської Америки, Азії та Африки. Ці регіони відрізняються більшою неоднорідністю політичних систем, де часто зустрічаються змішані режими, переходи від авторитаризму до демократії або навпаки, що суттєво впливає на структуру і роль політичної комунікації. У багатьох із цих країн політичні медіа знаходяться під прямим контролем держави або великих економічних груп, що призводить до обмеження свободи слова і суттєвих викривлень у представленні політичної інформації.

Отже, еволюція моделей комунікації відображає загальний рух до більш складних і багатогранних структур, що враховують різноманітність

соціальних взаємодій, сучасні моделі визначають, що комунікація це не лише інформація, а й взаємодія, яка постійно змінюється під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, таким чином, комунікація еволюціонувала від простої передачі повідомлень до складної багаторівневої системи, де враховуються соціальний контекст, психологія учасників і культурні особливості [43,с.4–32].

2.2 Маніпулятивний вплив масової комунікації в політиці: формування політичних настроїв і поведінки: досвід України

Маніпулятивний вплив масової комунікації в політиці формує політичні настрої і поведінку, і стають ключовими чинниками суспільно-політичних процесів ХХ століття. Великі групи людей, об'єднані емоціями, можуть радикально змінювати політичні системи, провокувати кризи чи революції. Вивчення психології натовпу почалося з аналізу Французької революції і розвинулося у працях Лебона, Тарда та Сигеле. Психоаналітичний підхід Фрейда і Райха показав, що масові настрої формуються на підсвідомому рівні і використовуються для політичної мобілізації, як у нацистській Німеччині. Ортега-і-Гасет описував масове суспільство як продукт технологічного прогресу, де людина з амбіціями, але без моральних орієнтирів, стає легкою мішенню для маніпуляцій.

Авжеж, засоби масової інформації, особливо телебачення, відіграють ключову роль у формуванні масових настроїв, створюючи імпульсивну свідомість, схильну до емоцій, а не критичного мислення (Маклуен, Маркузе). Розкриваючи поняття масові настрої, можна сказати що це перехідний стан між емоціями і слабо усвідомленою думкою, що швидко поширюється серед людей з подібними обставинами, формуючи почуття спільності і протиставлення іншим. Втім, маса — це аморфний, неструктурований соціальний суб'єкт, де індивідуальність згасає, а людина стає вразливою до навіювання і емоційного зараження, найсприятливіший ґрунт для масових настроїв, це як раз, суспільства у кризі, де руйнуються традиційні цінності.

Натовп може характеризуватися своєю агресивністю, руйнівністю і підпорядкуванням лідеру. У ньому діють механізми емоційного зараження, навіювання і наслідування (Лебон). Московічі виділяв типи натовпів і підкреслював можливість їх трансформації через спеціальні технології впливу. Управління натовпом здійснюється через лідерів або провокації. Втім також, громадська думка формується засобами масової інформації, створюючи "громадськість" — групу з подібними поглядами (Тард). Ноель-Нойман показала, що страх соціальної ізоляції змушує людей приховувати непопулярні думки ("спіраль мовчання"), хоча чутки відіграючи особливу роль у формуванні масової свідомості, з'являючись при інформаційному дефіциті і недовірі, провокуючи паніку або виражаючи соціальні сподівання, але вони можуть самореалізуватися, наприклад, спричиняючи реальний дефіцит через панічні закупівлі.

Розглядаючи, сучасні технології управління масовою свідомістю, можна визначити, що вони ґрунтуються на чотирьох основних механізмах: переконанні (використання логічних аргументів), навіюванні (некритичне сприйняття інформації), емоційному зараженні (поширення емоційних станів) та наслідуванні (копіювання поведінки авторитетів). Особливу ефективність має механізм навіювання, який може реалізовуватися через створення ілюзії "думки більшості", використання авторитетів або нав'язливе спростування небажаної інформації.

Проте, в сучасних умовах, з ростом впливу ЗМІ та соціальних мереж, розуміння механізмів формування масових настроїв і маніпуляцій свідомістю стає надзвичайною основою у знанні, що допомагають не лише ефективно використовувати масову комунікацію в політиці, а й протистояти маніпуляціям, зберігаючи критичне мислення та автономію, формуючи при цьому політичну свідомість, і вплив, на поведінку громадян через системне поширення інформації.

Наприклад, американський політолог Гарольд Лассвел виділив чотири ключові елементи комунікації: джерело, повідомлення, канал і одержувач із

ефектом. Він також підкреслював функції масової комунікації: спостереження за середовищем, зв'язок у суспільстві та передачу соціальної спадщини. Дослідження П. Лазарсфельда і Р. Мертон показали, як медіа маніпулюють свідомістю через привласнення статусу, зміцнення соціальних норм і «наркотизацію» — заміну активної участі пасивним споживанням контенту, тому маніпулятивні стратегії включають чорну (приписування негативу конкурентам), сіру (приховування джерел) і білу (відкрите визнання джерела) пропаганду. Концепція стереотипів Уолтера Ліппмана і модель контролю інформації Курта Левіна підкреслюють наявність ролі стереотипів і журналістського контролю у формуванні масової свідомості [26, с. 7–41].

Принаймні, спочатку комунікація була односторонньою: політики через традиційні ЗМІ впливали на громадян, але з появою інтернету та соцмереж вона стала двонаправленою, дозволяючи громадянам активно брати участь у політичних дискусіях і створювати власний контент, проте не можна пов'язувати політичну комунікацію лише з медіа, це безпосередньо водночас, політичні інститути, соціальними структурами та культурними контекстами, втім з розвитком телебачення політичні кампанії персоналізувалися, а образ лідера став ключовим фактором успіху — явище, відоме як «американізація» політики. Американізація кампаній змістила акцент із програм на імідж, що підсилює популізм і емоційне сприйняття політики. З появою інтернету та соціальних мереж політики отримали можливість комунікувати з виборцями, але це також призводить до інформаційної фрагментації, що почалася з теледебатів Кеннеді і Ніксона, поширилася по всьому світу, змінюючи традиційні партійні структури і роблячи акцент на медійному іміджі. Це породжує низку запитань: чи не підмінює образ зміст політичної програми? Чи не веде це до посилення популізму, коли лідер апелює до емоцій і простих рішень замість складних політичних дискусій? Видатними сучасними прикладами можна визначити Рональд Рейган, Дональд Трамп, Еммануель Макрон, на сьогодні політична комунікація стала поєднувати традиційні ЗМІ з новими цифровими платформами, що забезпечує прямий контакт між

політиками і громадянами, адже молодь дедалі менше користується традиційними медіа, натомість нові платформи служать інструментом мобілізації та формування політичних рухів, хоча нові технології використовують особливо активно популісти, обходячи класичні медіа, що сприяє змінам традиційні політичні моделі і створює виклики для демократії [48, с. 3-11].

Як аспект, маніпулятивного впливу масової комунікації, виділяється стратегічна політична комунікація, насамперед, це складний процес впливу на громадську думку, де ключовими інструментами є пропаганда і риторика. Визначення, пропаганда, як одностороння форма комунікації, що маніпулює аудиторією, і часто використовуючи емоції та приховані джерела інформації («біла», «сіра» і «чорна» пропаганда). Вона не прагне об'єктивності, а контролює поведінку людей, пригнічуючи критику, а риторику натомість, як мистецтво переконання через діалог, аргументи й етику, передбачає двосторонній обмін думками. У політиці межа між пропагандою і риторикою часто розмивається, і пропаганду маскують під «спін» або «публічну дипломатію». Прикладом пропаганди є політика адміністрації Джорджа Буша-молодшого після 11 вересня 2001 року, коли влада виправдовувала війну в Іраку через неправдиві твердження про зброю масового ураження, придушуючи критику та формуючи єдину «загрозу». Отже, визначимо, що пропаганда — це інструмент влади, який нав'язує односторонній погляд діючої влади, тоді як риторика дозволяє обговорення і переконання, тому розуміння цих відмінностей допомагає критично оцінювати політичні повідомлення і захищатися від маніпуляцій у сучасному інформаційному просторі [41, с. 1–20].

Щодо сучасних медіа-середовищ, можна побачити, що на сьогодні стає більш фрагментованим і плюралістичним, а громадяни дедалі активніше беруть участь у політичній комунікації. Раніше традиційні ЗМІ формували єдину громадську сферу та національний дискурс, об'єднуючи різні соціальні групи, втім з розвитком цифрових технологій ця єдність розпадається: медіа

створюють сегментовані аудиторії, які споживають інформацію за власними інтересами, що призводить до інформаційних «бульбашок» і ускладнює спільне розуміння важливих суспільних питань. Принаймні, інформаційні потоки стали транснаціональними: локальні події набувають глобального значення, а громадяни мають усвідомлювати взаємозв'язок локального, національного і світового, хоча контроль держав над медіа зменшується, націоналізм і ксенофобія не зникають, особливо під час криз, це підкреслює роль медіа у посиленні або пом'якшенні політичних конфліктів. Незважаючи, Інтернет і соцмережі відкривають нові можливості для участі громадян у політиці, перетворюючи їх із пасивних споживачів на активних учасників дискусій і впливу, принаймні, водночас зростають ризики маніпуляцій і контролю, тому важлива роль інституцій, які регулюють цифрові технології, щоб забезпечити підтримку демократії, а не авторитаризму.

Наукові дослідження показують, що взаємодія традиційних і цифрових медіа змінює характер публічних дебатів, роблячи їх більш динамічними і багатоголосими, хоча в різних країнах спостерігаються різні моделі дискусій від плюралізму до поляризації. Активне використання інтернету не обов'язково посилює політичний екстремізм, а може сприяти його пом'якшенню через доступ до різної інформації і діалогу, що може поєднувати наукові підходи і практику політичної комунікації, враховуючи не лише факти, а й емоції, наративи і цінності, щоб ефективно і етично впливати на громадську думку [50, с. 431–438].

Тим не менш, владні відносини в сучасному суспільстві змінюються в бік демократизації — переходу від авторитаризму до відкритих систем, які враховують інтереси різних соціальних груп і громадян. Для цього потрібна ефективна політична комунікація, що забезпечує двосторонній обмін інформацією між владою і суспільством, допомагаючи узгоджувати позиції та приймати спільні рішення, хоча сучасна політична комунікація включає активну участь обох сторін, роль ЗМІ, які формують громадську думку, ще політичну рекламу, дебати і зустрічі з виборцями, водночас ці інструменти

можуть використовувати для маніпуляції, стереотипів та спрощення, що спотворюють реальність, тому важливо забезпечувати доступ громадян до різних джерел інформації та можливість вільно висловлювати свої погляди, що сприяє зрілому політичному процесу, хоча визначаючи необхідність цього процесу, ключовим завданням, безпосередньо є підтримка якості інформаційного простору, боротися з пропагандою, фейками і маніпуляціями. Чим більше відкритості, діалогу і участі громадян, тим демократичнішими стають владні відносини, таким чином це сприяє фактору легітимізації влади і демократизації суспільства, вимагаючи до цього постійної уваги до інформаційної безпеки і прозорості [18, с. 156–164].

Варто зазначити певну спрямованість, маніпулятивні стратегії масової комунікації, які виникли у військовій науці, зазнали значної трансформації й стали складними багаторівневими системами планування та впливу в політичній сфері. Система не просто передають інформацію, а формують політичний дискурс і сприйняття реальності, особливо в умовах медіатизації та розвитку соціальних мереж. Еволюція стратегій від пропаганди до інтеграції маркетингу, психології та цифрових технологій забезпечила їхню адаптивність до змін у політичному середовищі та громадських настроях. В демократичних системах стратегії орієнтуються на діалог із громадськістю, тоді як в авторитарних переважає контроль і односторонній вплив. Однак, навіть у демократіях зростає застосування маніпулятивних методів, що викликає етичні питання, крім того, цифрові технології, зокрема соціальні мережі, алгоритми та big data, відкривають нові можливості для точкового впливу, але водночас створюють виклики для захисту громадянських свобод і демократичної комунікації. Український контекст поєднує західні демократичні практики з радянськими традиціями, формуючи унікальне комунікативне середовище, яке потребує глибокого наукового аналізу.

Отже, можна сказати, що на сьогодні, сучасні інтернет-технології радикально змінили політико-комунікаційні процеси: вони прискорили поширення інформації, дали можливість зворотного зв'язку і активізували

громадську участь. Водночас інтернет сприяє трансформації суспільної свідомості — від «людини розумної» до «людини віртуальної», підвищуючи ризики маніпуляцій і дезінформації. Активність користувачів зростає, відкриває нові форми політичної участі, але водночас породжує виклики для інформаційної безпеки, спричиняючи сучасний розвиток політичних комунікативних стратегій, як складний феномен на перетині політики, комунікації та технологій, вимагаючи комплексного підходу. Майбутнє цієї сфери залежить від подолання викликів цифрової епохи і пошуку балансу між ефективністю впливу та демократичними цінностями [39, с. 214–221].

Досвід України у політичній комунікації, зокрема під час виборчої кампанії 2014 року, показав парадокс: при зростанні обсягу політичної інформації якість діалогу між владою і суспільством погіршилася. Політики переважно використовували односторонню лінійну модель комунікації, транслуючи повідомлення через масову політичну рекламу — телевізійні ролики, білборди, афіші — без можливості зворотного зв'язку або критики, навіть інтерактивні формати стали монологами. Водночас активізувалася дворівнева модель Лазарсфельда, коли інформація поширювалася через «лідерів громадської думки» — учасників Революції Гідності, волонтерів, журналістів, активістів. Вони були «живими символами», які підвищували довіру і допомагали долати інформаційне перенасичення. Ця модель не лише підтримувала погляди виборців, а й у 5% випадків змінювала їх. Прикладом успішного поєднання моделей стала кампанія Володимира Карплюка на виборах мера Ірпеня, де традиційна реклама доповнювалася активною роботою місцевих громадських діячів, які пояснювали програму кандидата та поширювали інформацію через особисті контакти. Отже, найефективнішою виявилася комбінація обох моделей: традиційна реклама забезпечувала широку аудиторію, а дворівнева комунікація формувала глибші переконання. Водночас цей досвід виявив ризики маніпуляцій через авторитет посередників, що підкреслює потребу подальших досліджень у контексті зростаючої ролі нових медіа та соцмереж [31 с. 1–5].

Крім того, беручи до уваги Інформаційний простір України, можна сказати, що він концентрований у руках кількох медіагруп, пов'язаних з великим бізнесом, що призводить до цензури та обмеження плюралізму думок. Громадянське суспільство формалізоване, а думки людей часто ігноруються, тому існує значний цифровий розрив між містом і селом: у сільській місцевості лише третина має стабільний інтернет, що обмежує політичну участь, проте останні роки показують більш позитивні зміни: впровадження електронних петицій у 28 містах доводить ефективність цифрових інструментів прямої демократії. Фінансування медіа з громадських бюджетів підвищує якість журналістики, тому для побудови справжньої демократії потрібен розвиток альтернативних медіа, ефективних механізмів зворотного зв'язку та подолання цифрової нерівності, лише комплексний підхід перетворить політичну комунікацію з інструменту маніпуляцій на справжній діалог між владою і суспільством [19, с. 137–143].

Принаймні зазначимо, що початок розвитку політичної комунікації в Україні, стало відбуватися на тлі змін після конституційної реформи та впровадження пропорційної виборчої системи. Законодавство створювало широкі можливості для взаємодії політиків із виборцями через збори, мітинги, дебати, прес-конференції і цифрові платформи, проте на практиці цей потенціал часто не використовується. Народні депутати та місцеві обранці формально підтримують зв'язок із громадянами, але через бюрократію, недостатню активність виборців і поверхневий підхід політиків глибокої комунікації немає. Знову ж таки, головною проблемою, є односторонній характер політичної комунікації: партії використовують її переважно для просування власної лінії, а не для отримання зворотного зв'язку, це призводить до мінімального впливу громадян на політичні процеси, втім популізм і емоційні обіцянки поглиблюють розрив між політиками і суспільством, а пропорційна система посилила владу партійних лідерів, знизивши довіру населення, також корупція і непрозорість фінансування підривають довіру до влади.

Отже, для покращення ситуації потрібні системні зміни: реформування законодавства, розвиток політичної культури, створення реальних механізмів відповідальності політиків і забезпечення справжньої участі громадян у прийнятті рішень, лише так політична комунікація стане діалогом між владою і суспільством, сприяючи зміцненню демократії і легітимності політичних інститутів [36, с. 7–21].

Висновки до розділу 2

У другому розділі дослідження проаналізовано роль технологій масової комунікації, а також виділенні основні класичні, й сучасні моделі політичної комунікації, отже можна підкреслити, що засоби масової інформації, мають безпосередньо важливе значення у формуванні політичної свідомості, соціалізації та впливі на громадську думку, які у свою чергу формують політичну поведінку, що також сприяють сталому розвитку цифрових технологій і соціальних мереж, які в свою чергу трансформують традиційні підходи, відкриваючи нові можливості для демократії, але водночас породжує виклики для інформаційного перенавантаження, маніпуляції та недовіру до офіційних джерел.

Також були розглянуті теоретичні моделі — від класичних (Вінера, Шеннона, Лассвела) до сучасних (Габермас, Ноель-Нойман, Бурдьє) які загально визначають, політичну комунікація, як складний соціокультурний процес, що включає взаємодію, інтерпретацію, наративів, та впливовою роллю лідерів думок, встановленню механізмів формування громадської думки та медіатизації політики, яка може, як сприяти розвитку демократії, так і маніпулювати масовою свідомістю.

Еволюція моделей від лінійних до інтерактивних і ритуальних відображає зростаючу складність політичної взаємодії, через що має потребу адаптації теорій до цифрової епохи, принаймні, сучасні моделі враховують культурні, психологічні та соціальні контексти, розглядаючи політичну

комунікацію, як динамічний процес, що впливає на політичну культуру, чим доводить сприянню легітимності влади та активному залученню громадян.

Еволюційно, в Україні відбувається перехід від традиційних ЗМІ до соціальних медіа, які формують нові моделі комунікації для залучання інноваційного впровадження у підвищенні демократичного розвитку з відкритим діалогом, втім не виключаючи тоталітарну модель зв'язку, що може мати маніпуляційні тенденції, перш за все, особливо це проявляється в багатьох країнах із посткомуністичним минулим, де симуляція демократії ускладнює реальний дискурс.

Втім, під час виборів 2014 року в Україні спостерігався парадокс: зростання обсягів політичної інформації, які супроводжувалися погіршенням якості комунікації, через що, політики використовували односторонні формати, активізувавши дворівневу модель через лідерів думок, хоча незважаючи на позитивні кроки, як наприклад, ведення у застосуванні системи електронних петицій, це з іншого боку відобразилося на існуючому розриву між законодавством і практикою, проте, це показало на сьогодні, що політична комунікація залишається поки односторонньою, і приводить зниженню довіри до влади, тому потрібні реальні механізми зворотного зв'язку для подолання маніпуляцій і забезпечення діалогу.

Отже, зазначимо, що для рішення, важливо забезпечити відкритість інформаційного простору і підвищити медіаграмотність населення, що нарешті сприяє зміцненню національної ідентичності та стабільності політичної системи, крім того, для розвитку громадського суспільства в Україні необхідно також, зосередитися на вдосконаленні політичної комунікації, яке безпосередньо включало активну участь громадян, розширення доступу до інформації та забезпечення прозорості політичних процесів, лише за таких умов, політична комунікація стане ефективним інструментом, та допоможе покращити, легітимізації влади і зміцнення демократичних цінностей, дозволяючи активному залученню громадян і формуванню прогресивного політичного середовища.

РОЗДІЛ 3

СПЕЦИФІКА СУЧАСНИХ ФОРМ ПОЛІТИЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Специфіка сучасних форм комунікацій характеризується інтерактивними формами комунікації. Початок інноваційного розвитку починається з 50-х років XX століття, коли Ст. Шрам впровадив концепцію зворотного зв'язку. З 90-х років Інтернет став основним інструментом для політичних кампаній, а складові аспекти включають три основні елементи: політичний процес, масові комунікації та інформаційний обмін. Можна виділити два типи комунікацій: горизонтальну (між однаковими за статусом) і вертикальну (між різними статусами):

Горизонтальна комунікація: Це взаємодія між особами одного статусу, де інформація та ідеї обмінюються на рівних. Наприклад, спілкування між громадянами або між представниками однієї політичної партії.

Вертикальна комунікація: Це взаємодія між людьми різного статусу, наприклад, між владою та громадянами. У цьому випадку інформація передається зверху вниз (від влади до народу) або знизу вгору (від народу до влади).

Втім серед сучасних основних способів виділяють комунікацію через ЗМІ, політичні організації та неформальні канали, такі як особисте спілкування, наразі неформальні канали, зокрема Інтернет, мають інноваційне значення, безпосередній сучасний вплив Інтернету, змінив традиційні форми комунікації, впровадивши інтерактивність, дозволяючи користувачам активно брати участь у політичному процесі, отже, тому соціальні мережі стали основним для отримання політичної інформації, проте, позитивний вплив Інтернету на політичну свідомість, створив нові можливості для маніпуляцій, отже важливо вміти протистояти цим маніпуляціям, щоб уникнути негативних наслідків у політичній поведінці, при цьому розвитку, саме для цього е-демократії в Україні, треба впроваджувати нові технології, підвищувати

комп'ютерну грамотність населення та забезпечувати доступ до інформації [9, с. 134-144].

Проте зазначимо, що з появою Інтернету, традиційне телебачення, яке довго було головним джерелом політичної інформації, втрачає домінування, аудиторія телебачення зменшується, особливо серед молоді, яка все більше користується новими медіа, тобто соціальними мережами, блогами, онлайн-новинами, не просто витіснення, а радше трансформація медіаландшафту, де користувачі не лише споживають, а й створюють і поширюють контент, тому політики адаптуються до нових умов, активно використовуючи Інтернет для прямої комунікації з виборцями, обходячи традиційні ЗМІ, хоча телебачення залишається значною комунікацією для великих подій, але його роль послаблюється, через фрагментацію аудиторії та можливість вибору контенту, через це інтернет створює більш відкритий і різноманітний політичний дискурс, але водночас ускладнює роботу журналістів, які конкурують з користувацьким контентом і мають зберігати довіру аудиторії завдяки якісному аналізу і перевірці фактів.

Отже, нові медіа відкривають громадянам більше можливостей для участі у політиці, враховуючи інформаційне перенавантаження, недовіра до джерел і нерівний доступ до технологій створюють виклики для демократії, через це зникають чіткі межі між публічним і приватним, та посилює контроль і швидке поширення інформації про політиків, тому це змінює спосіб взаємодії влади і громадян. Автори пропонують створити в Інтернеті «громадський простір» — платформу для відкритої, конструктивної політичної дискусії і взаємодії влади з суспільством, щоб нові медіа сприяли розвитку демократії, а не її послабленню [45, с. 167–179].

3.1 Роль Інтернет-технологій в політичних процесах

Сучасні комунікації значною мірою доповнюються розвитком інтернет-технологій, які за останнє десятиріччя суттєво вплинули на політичну сферу,

відкривши нові можливості для глобальної взаємодії. Інтернет змінив способи спілкування політиків з громадськістю, розширивши зворотний зв'язок і змусив політичні сили адаптувати свої стратегії, адже імідж політика тепер формується через соціальні мережі. Інтернет став ключовим каналом політичної комунікації, що породило нові форми взаємодії між владою і громадянами.

Ще в середині ХХ століття політична комунікація стала окремою галуззю досліджень, зокрема завдяки розвитку телебачення та активізації політичних процесів. Вчені, як Норберт Вінер, наголошували на значенні інформаційного обміну для розуміння політики, а Л. Пай підкреслював різницю між традиційними і сучасними комунікаційними системами, де останні потребують незалежних мас-медіа та інтерактивності. Зростання обсягу інформації не завжди гарантує її якість. Г. Інніс вважав, що технології комунікації змінюють соціальну організацію.

В Україні розвиток інтернету дав змогу більшій кількості людей отримувати інформацію, а онлайн-комунікація відзначився структурованою аудиторією та активною взаємодією користувачів, які самі роблять контент.

Основною, є роль соціальної взаємодії через коментарі й оцінки, а також великий мобілізаційний потенціал інтернету для організації масових акцій, що підтверджується прикладами політичних протестів. Інтернет не має обмежень на обсяг інформації, дозволяє оперативно оновлювати контент і адаптувати його під різні аудиторії, використовуючи різні формати (відео, текст, аудіо), що підвищує ефективність комунікації. Через ці особливості політична комунікація в онлайн-середовищі набуває нових характеристик, що вимагає адаптації традиційних моделей. На основі досліджень розроблена нова модель політичної комунікації в інтернет-просторі, яка враховує ці зміни і буде вдосконалюватися надалі [35, с. 58–62].

Інтернет-технології суттєво вплинули на політичну комунікацію, відкривши нові можливості для залучення громадян як в онлайн, так і в офлайн-просторах, завдяки розвитку Web 2.0 і Web 3.0, політичні кампанії

стали більш цифровими, використовуючи соціальні мережі (Facebook, Instagram, Telegram) для взаємодії з виборцями, поширення інформації та організації активностей, інтернет забезпечує легкий доступ до політичної інформації, сприяючи більш обізнаному вибору, а також дозволяє громадянам брати участь у петиціях і онлайн-акціях. Новітні технології змінюючи виборчі кампанії, роблять їх більш доступними та ефективними, приклади включають використання інтернету для збору коштів (Говард Дін, Барак Обама, Дональд Трамп) та активне застосування соціальних мереж на виборах в Україні 2019 року (Володимир Зеленський). Сучасні PR-інструменти, такі як таргетована реклама, мікротаргетинг, віртуальна реальність і *advergaming* (реклама через відеоігри), дозволяють точніше впливати на конкретні аудиторії, це робить, особливо молодь доволі активною, сприяючи формування позитивного іміджу кандидатів.

Блогерство стало інноваційним методом у політичних комунікаціях, змінюючи спосіб взаємодії політиків з громадськістю. Це перш за все онлайн-щоденники з текстами, аудіо та відео, які створюють мережі для обміну думками і коментарями, соціальні мережі та блоги дозволяють швидко формувати спільноти без географічних меж і забезпечують інтерактивність, що відрізняє їх від традиційних медіа. Відеоблоги мають великий вплив, хоч і несуть ризики маніпуляцій.

Політичні блогери формують громадську думку, впливають на ставлення до подій, задають тренди, поширюють меми і встановлюють етичні норми, вони допомагають привертати міжнародну увагу до проблем (ефект бумерангу) і суттєво впливають на виборчі кампанії, як це було в випадку з Трампом у Twitter. Блогери спілкуються простою мовою, встановлюють довготривалі зв'язки з аудиторією, стають посередниками між політиками і виборцями, особливо молоддю, тим самим політики використовують блогерів для реклами, реакції на актуальні теми, контролю публічного образу для взаємодії через інтерв'ю й спільні проекти.

Таким чином, Інтернет і соціальні мережі стали ключовими платформами для політичної комунікації, дозволяючи політикам створювати профілі, спілкуватися з виборцями, формувати імідж і мобілізувати підтримку. Популярні мережі, такі як Facebook, Instagram, Twitter, TikTok та YouTube, активно використовуються для інформування населення про закони, поширення ідей та взаємодії з аудиторією, соціальні мережі тим самим забезпечують рівний доступ до інформації і мають близько 5 мільярдів користувачів, що відкриває великі можливості для політичної активності. Крім того, потрібною функцією соцмереж є зворотний зв'язок через коментарі, що допомагає політикам оцінювати реакцію громадськості, через це, для ефективної політичної комунікації необхідно враховувати цільову аудиторію і використовувати різні інструменти стратегічно [30, с. 71–91].

Варто зазначити, що поняття Політична інтернет-комунікація, має на увазі обмін інформацією між політичними акторами, також і через інтернет, що включає виробництво, обмін і споживання політичної інформації з використанням сучасних технологій. О. Артюхіна відзначає, що ця комунікація не обмежується електронними повідомленнями, а охоплює широкий спектр функцій. О. Морозова підкреслює її роль у функціонуванні політичної системи, а Г. Акопов — інноваційний характер, що дозволяє популяризувати політичні ідеї, принаймні визначаючи, що політична інтернет-комунікація активно використовується у виборчих процесах, даючи можливість не лише елітам, а й широкому колу учасників брати участь у формуванні політичної інформації, за словами І. Бронникова, домінування інформаційних технологій змінює соціально-політичні, економічні та культурні структури, а також природу комунікації. Інформатизація суспільства сприяє переходу від традиційної політичної комунікації до інтернет-комунікації, що проходить три етапи: інформаційний (проникнення політичної інформації в мережу), медіатизація (інтернет як інструмент політичної комунікації) та інноватизація (формування глобального політичного інформаційного простору).

Розглядаючи, Інтернет-простір, можна визначити три основні групи ресурсів: державні (уряд, парламент) для об'єктивного інформування; медійні (журналістські матеріали, онлайн-ЗМІ); ресурси громадських організацій (партії, ініціативи), що впливають на прийняття рішень і активізують суспільно-політичну взаємодію. Політичні інтернет-ресурси різняться за змістом, швидкістю оновлення, аудиторією та інтерактивністю. Популярні форми, такі як сайти, блоги, соціальні мережі, онлайн-опитування, надають комунікаціям допомогу долати проблеми недовіри до влади та низької політичної культури, сприяючи активній участі громадян і оперативному реагуванню на суспільні зміни, що робить визначним, у сучасному глобалізованому світі формування нового політичного мислення, цим підкреслює колективізм і єдність народів для вирішення глобальних проблем: війни, екології, СНІДу, тероризму. Для України важлива консолідація суспільства, яка знизить соціальну напругу і гармонізує політичні відносини, соціальні зміни, зокрема зневіра у владу, породили нові надії та посилення національних цінностей. Інтернет став ефективнішим засобом консолідації суспільства, ніж традиційні ЗМІ.

Отже, тому політики повинні виправдати довіру громадян, адже розкол у суспільстві ускладнює боротьбу з зовнішніми загрозами. Розглядаючи, для зміцнення солідарності необхідно формувати нові цінності, які об'єднують різні соціальні групи. Молодь (18–25 років) найкраще адаптована до інформаційного середовища і може активізуватися через політичні інтернет-комунікації, що сприяють обміну інформацією, взаємодії та міжпоколінній солідарності, крім того, в Україні існують регіональні розбіжності, які ускладнюють єдність, але інтернет-комунікації можуть стати майданчиком для діалогу і об'єднання протиборчих сторін, через це, державні органи мають активно використовувати ці інструменти для зміцнення довіри і досягнення демократичної солідаризації, тому, модель політичної інтернет-солідарності включає визначення мети, цільової аудиторії, розробку комунікаційних інструментів і взаємодію з інтернет-спільнотами [5, с. 79-117].

3.2 Розвиток електронних форм політичної комунікації: «електронна демократія», «електронний уряд», «електронний парламент»

Е-демократії пов'язана з традиційною демократією, але реалізується через електронні технології. У широкому сенсі е-демократія передбачає організацію, засновану на принципах рівності, більшості, періодичності виборів та підзвітності, у вузькому сенсі, вона означає політичну самоорганізацію суспільства, що забезпечує народний суверенітет, відкритість роботи органів влади та їхню відповідальність перед громадою. Е-демократія є значимою складовою інформаційного суспільства, оскільки її характеристики, такі як інтерактивність та швидкість обміну інформацією, можуть позитивно вплинути на демократичні процеси. Для впровадження е-демократії необхідні певні умови, зокрема покращення якості управління, підвищення політичної участі громадян та можливість висунення пропозицій на місцевому рівні, е-демократія може проявлятися в різних формах, таких як онлайн-голосування, електронне обговорення рішень, "демократія з відкритим кодом" та електронний уряд. Ці форми дозволяють громадянам активно брати участь у політичному процесі.

Проте існують і проблеми, пов'язані з впровадженням е-демократії, такі як правові, політичні або технічні виклики, зокрема, треба забезпечити захист даних, щоб уникати маніпуляцій під час виборів та врахувати соціально-культурні особливості громадян. Е-демократія може підвищити прозорість роботи органів влади, сприяти політичній участі населення та формувати у громадян навички відповідальності і компетентності, що необхідні для функціонування демократії, це сприяє зміцненню соціальної солідарності у суспільстві, заохочуючи активну участь громадян у публічному управлінні [21, с.211-214].

Перш за все, варто розглянути основний зміст, поняття "електронне урядування" та "електронна демократія", їх визначення та взаємозв'язок. Відзначається, що існує багато різних визначень цих термінів, і деякі

дослідники вважають їх синонімами. Електронне урядування описується як система, що використовує інформаційні технології для покращення взаємодії між державою та громадянами, забезпечуючи відкритість і підзвітність органів влади. Електронна демократія, в свою чергу, визначається як форма організації суспільства, де громадяни активно залучаються до прийняття рішень через використання інформаційних технологій.

Принаймні, в Україні ці поняття вже закріплені в законодавстві, зокрема в концепціях розвитку електронного урядування та електронної демократії, у самому визначенні, електронне урядування є безпосередньо інструментом для реалізації електронної демократії. Втім існують розбіжності серед вчених щодо того, чи є е-демократія складовою частиною е-урядування, чи це більш широке поняття, стосовно концепції розвитку електронного урядування в Україні, яка передбачає покращення ефективності роботи органів влади до 2020 року, що включає два підходи: консервативний і трансформаційний: консервативний підхід акцентує на поступовому вдосконаленні існуючих систем і процесів без радикальних змін. Він передбачає використання вже наявних технологій та інфраструктури для покращення ефективності державного управління, зосереджуючи увагу на адаптації традиційних методів роботи органів влади до нових умов. На противагу цьому, трансформаційний підхід є більш революційним і передбачає радикальні зміни в організації державного управління, він акцентує на використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для створення нових моделей управління, що можуть значно поліпшити ефективність, прозорість та доступність державних послуг. Трансформаційний підхід може включати впровадження нових технологій, таких як блокчейн, мобільна ідентифікація, великі дані та інші інноваційні рішення. При цьому акцент робиться на використанні новітніх технологій. Принаймні в Україні вже досягнуто певного прогресу у впровадженні електронного урядування та демократії, але є і негативні аспекти, які потребують уваги. По-перше, це технічні проблеми, які можуть виникати через недостатню інфраструктуру, проблеми з безпекою даних або

недостатній рівень цифрових навичок у населення, по-друге, правова невизначеність може ускладнити реалізацію електронного урядування, особливо в питаннях захисту персональних даних та відповідальності за електронні послуги, крім того, існує ризик нерівного доступу до електронних послуг, що може призвести до цифрового розриву серед населення, зокрема через соціально-економічний статус або рівень освіти. Нарешті, не можна забувати про корупційні ризики, які можуть виникати при впровадженні нових технологій без належного контролю та підзвітності. Отже, попри досягнутий прогрес у розвитку електронного урядування та демократії, виклики, що стоять перед цими процесами, потребують серйозної уваги для забезпечення їхньої ефективності та доступності, тому це свідчить про активні зміни в законодавстві, спрямовані на створення демократичної держави, що відповідає сучасним вимогам [7, с 137–147].

Крім того, історично зазначимо, що на сьогодні, загальносвітові тенденції глобалізації перейшли трансформації від індустріального суспільства до інформаційного суспільства та суспільства знань, що зробило зростання складності, невизначеності та ризиків, недовіри населення до органів влади, плюралізації та активності суспільних структур призвели до загострення кризових явищ традиційного державного управління, яке базується на принципах бюрократії, ієрархії, централізації та стабільності, це зумовило потребу в пошуку нових способів, принципів, механізмів і моделей державного управління, серед яких особливе місце займає електронне урядування, що ґрунтується на концепції нового державного менеджменту та "політичних мереж".

Безпосередньо, електронна демократія, є основним елементом, у залученні громадянського суспільства до управління державою, хоча раніше терміни, пов'язані з електронною демократією, сприймалися скептично, зараз вони стали предметом серйозних наукових досліджень, найбільш вживаним терміном стала саме "електронна демократія", що позначає нові інформаційно-комунікативні канали зв'язку між державними органами та громадянами.

Теоретичні основи електронної демократії розглядалися в працях таких учених, як Р. Катц, Й. Масуда, М. Порат і Т. Стоуньєр. Відомий теоретик Й. Масуда сформулював ідею демократії участі, підкреслюючи, що масове виробництво інформації посилює роль регулятивної діяльності людей. На думку М. Вершиніна, електронна демократія — це будь-яка демократична система, в якій комп'ютери та мережі використовуються для виконання важливих функцій демократичного процесу. Рекомендація СМ / Res (2009) стала першим міжнародно-правовим документом, що встановлює стандарти електронної демократії, визначаючи її як інструмент зміцнення демократії через інформаційно-комунікаційні технології. Електронна демократія може містити такі складові, як електронний парламент, електронне законодавство, електронні вибори та інші механізми, що забезпечують якісну інформацію про політиків і державні органи.

Перспективи розвитку е-демократії залежать від рівня розвитку інформаційного суспільства в країні, зокрема комп'ютеризації населення та доступу до Інтернету. США вважаються лідером у розвитку електронної демократії, де активно використовуються комп'ютерні мережі для лобіювання та взаємодії з громадянами, втім інші країни також використовують нові технології для підвищення громадської активності, зокрема мобільні технології, які відкривають нові можливості для участі громадян, незважаючи, громадянське суспільство робить активний крок, для долучення в розвитку е-демократії в Україні, зокрема через проекти на кшталт "референдум-онлайн", що дає підвищення відповідальності суспільства та поліпшує якість державного управління [22 с. 3-10].

З технологічної точки зору для інформаційного суспільства, е-урядування поєднує організаційні інновації та інформаційно-комунікаційні технології для виконання урядових функцій у змінному середовищі. Визначення можна розділити на чотири групи: теоретичні, прикладні, технічні та комплексні. Е-уряд розглядається як орган, що активно взаємодіє з громадянами через цифрові технології, принаймні, е-урядування має ширше

значення, включаючи участь громадян у політичних процесах. Е-урядування розглядається з кількох аспектів: як форма публічного управління, спосіб надання державних послуг, форма комунікації та діяльність, інтегрована в Інтернет.

Основну мету, в спрощенні управлінських процесів, ставить для всіх учасників, зокрема уряду, громадян і бізнесу, попри різноманітність визначень, основні риси е-урядування включають доступність, ефективність та безперервність взаємодії з публічною владою, а основними елементами, виділяються цифровий доступ до інформації та нові форми управління, які виникають внаслідок автоматизації та застосування цифрових інструментів, тому е-урядування має на меті розробки зміцнення довіри до публічної влади та покращення її роботи через прозорість і відкритість, у майбутньому е-урядування може стати елементом глобального управління, оскільки цифрові технології дозволяють активно сприяти міжнародній співпраці та здатні покращити демократичні процеси, забезпечити ефективність управління та активізувати участь громадян у політичному житті [29, с. 37-40].

Однак визначимо, що одним із аспектів, складової електронної демократії, є також Е-парламент, який є потрібним інструментом, що допомагає прозорості, доступності та підзвітності парламентських процесів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). В Україні розвиток е-парламенту підтримується міжнародними ініціативами, зокрема доповідями Глобального центру ІКТ у парламенті (2008–2020 роки) та Рамковою угодою «Е-парламент 2010–2020», які визначають стратегічні цілі покращення координації між парламентами, донорами і міжнародними організаціями.

Основні завдання е-парламенту — формування справедливого інформаційного суспільства, зміцнення зв'язку між парламентом і громадянами, підвищення доступу до законодавства, впровадження ІКТ у законодавчі процеси та створення надійної технічної підтримки, для оцінки прогресу розроблено критерії у коротко-, середньо- та довгостроковій

перспективах, сучасні тренди включають раціональне управління, надійну інфраструктуру, системи управління документами та активну взаємодію з громадянами через сайти, електронні петиції, форуми і соцмережі.

У ситуації з Україною, належну увагу приділяють розвитку відкритих даних і забезпеченню доступу до нормативної бази та інформації про діяльність ВРУ, крім того, перш за все потрібне у забезпечення доступу до інформації для всіх громадян, включно з особами з обмеженими можливостями, а також інтеграція парламентських ресурсів з іншими гілками влади і національними базами даних. Принаймні в Україні вже запроваджено мобільні додатки для депутатів і створено виконавчий комітет Національної парламентської групи для міжнародної співпраці та обміну досвідом. Зазначимо, також третій Глобальний парламентський звіт 2022 року, який підкреслює ключові пріоритети до залученню громадськості, координацію парламентів і ефективну взаємодію з суспільством, тому що активна участь громадян у законодавчому процесі підвищує довіру до парламенту і зменшує розрив між владою і населенням. Крім того залучення доводить підходу, інвестицій у персонал і використання різноманітних каналів зв'язку, через це важливо усувати бар'єри для участі всіх груп суспільства. Таким чином визначимо, що завдяки сучасним технологіям і підтримці е-демократій та складових платформ, дадуть ефективність для розвитку рівноправного інформаційного суспільства, що забезпечують доступ громадян до інформації та їхнє залучення до державних рішень, зокрема через законодавчі ініціативи [37, с.162-177].

Еволюційні тенденції становленню е-демократії, як фактору сталого розвитку, все більш сприяють покращенню високому розвитку рівню громадськості й влади демократичних держав, це показує сам фактор, як безпосереднього прикладу, що базується на вільних і чесних виборах, де кожен громадянин має право голосу, а обрані представники діють від імені народу, основним елементом цього є плюралізм, як різноманіття політичних поглядів і вільний доступ до інформації через ЗМІ, які виконують роль

посередника між владою і суспільством, сама ж влада, розподілена між різними рівнями та інституціями, а крім офіційних органів, значний вплив мають громадські організації і тискові групи. Незабаром, політична комунікація еволюціонувала від прямих публічних виступів до масових медіа, що значно розширило охоплення, але ускладнило контроль за інформацією, ЗМІ не лише інформують, а й формують суспільний порядок денний, іноді маніпулюючи свідомістю. Політики використовують комунікацію для інформування, переконання і мобілізації підтримки, враховуючи різні аудиторії: виборців, партнерів, міжнародних союзників, принаймні, громадяни сприймають політичну інформацію вибірково, під впливом особистих переконань і соціального середовища, що створює «шум» і спотворення, через це сучасна демократія стикається з кризою довіри до політиків, що змушує їх активно працювати над іміджем через ЗМІ, водночас не виборчі організації і відомі особистості часто мають більший вплив на громадську думку, ніж традиційні політичні структури [47, с. 11-32].

Виникнення, е-демократія зумовило, як відповідь на зменшення участі громадян у політичному житті через професіоналізацію державного управління, що призводить до символічної, а не реально активної демократії. Професор Стівен Коулман відзначає, що хоча більше людей голосує, їхня політична активність і довіра до парламентів знижуються, частково через негативний медіафокус. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) мають потенціал залучати громадськість до політики, роблячи демократичні інституції більш доступними і підзвітними, е-демократія повинна не просто інформувати, а активізувати політичний процес, поєднуючи традиційні методи участі (збори, зустрічі) з електронними платформами для забезпечення масової та різноманітної участі, важливо тим самим створювати віртуальні публічні простори з доступною і зрозумілою інформацією, які дозволять громадянам робити обґрунтовані висновки і впливати на рішення. Ефективність е-демократії буде залежати від готовності влади до відкритості та модернізації, а також від активної громадянської позиції, ініціативи і знань

про права і методи участі. Взаємодія з недержавними організаціями і ЗМІ, що дає підвищенню політичної активності, тим самим культура політичної участі і відповідальність громадян є ключовими для вдалої ефективності. Однак, світові тенденції показують зростання співпраці через електронні інструменти, але технологічні та фінансові обмеження, особливо в сільських районах, можуть стримувати розвиток е-демократії, хоча це не вирішить усіх проблем, але стане інноваційним елементом розвитку демократії, забезпечуючи рівний доступ до політичних процесів різним соціальним групам. Тому визначимо, що е-демократія має стати невід'ємною частиною державного управління та реформ, адаптуючись до інформаційного суспільства шляхом постійного розвитку електронних послуг і консультацій, це надасть активнішу участь громадян у політиці [17, с.25-40].

Для дослідження е-демократії, важливо розглянути певну складову розвитку, саме електронного урядування, що є ключовим для розуміння його природи, впливу та вдосконалення методологій, особливо, це стосується європейської моделі, де початок розвитку пов'язують із доповіддю Мартіна Бангемана 1993 року, яка підкреслила роль ІТ у підвищенні ефективності, прозорості та доступності урядування. Втім, розвиток електронного урядування в Європі умовно поділяють на чотири етапи. Перший (1990-ті – 2000-ні) – створення інформаційних систем для покращення внутрішньої роботи уряду. У 2000 році Єврокомісія ухвалила програму «eЄвропа», спрямовану на цифровий розвиток. Другий етап (2000-і) – активне запровадження електронних послуг для громадян і бізнесу, зокрема через платформи для адміністративних процедур, а також програми «eEurope 2002» і «eEurope 2005», що підвищували доступність Інтернету і безпеку. Третій етап (2010-ті) – стратегічний розвиток і стандартизація, зокрема через «Цифровий порядок денний для Європи», що забезпечував доступність послуг. Сучасний етап характеризується впровадженням нових технологій, таких як штучний інтелект і блокчейн, для покращення якості електронних сервісів, принаймні, в Україні активне впровадження електронного урядування почалося у 2014

році зі створення Державного агентства з питань електронного урядування. Основні цілі – розвиток інформаційного суспільства та підвищення ефективності державного управління, втім вже 2017 році ухвалили Концепцію розвитку електронного урядування, що визначила напрями реформ: покращення якості послуг, зменшення корупції, підвищення інвестиційної привабливості, що робить досягненням цього: Єдиний державний вебпортал електронних послуг, що спрощує взаємодію громадян і влади, Україна до речі, також одна з перших хто впровадили цифрові паспорти. Отже визначимо, що дослідження історії електронного урядування допомагає зрозуміти його сучасний стан і перспективи, впровадження концепції «Інформаційної супермагістралі», і є значним етапом розвитку, який продовжує інтегрувати європейський досвід і вдосконалювати законодавство у цій сфері [27, с. 64–68].

Крім того, рекомендацій Ради Європи, щодо впровадження е-демократії, дають зрозуміти вказівки охоплення у використанні (ІКТ), рекомендації Ради Європи по-перше визначають основні принципи е-демократії, такі як посилення демократії та демократичних цінностей, сумісність е-демократії з традиційними процесами демократії, підтримка фундаментальних свобод та прав людини, участь всіх зацікавлених сторін у демократичних процесах, а також включення різних груп, зокрема вразливих, у політичні процеси, по-друге визначним є кілька ключових напрямків е-демократії, серед яких е-парламент, е-законотворення, е-голосування, е-правосуддя, е-ініціативи та е-петиції. Роль технологій у цій сфері не є визначальною для якості демократичного процесу, а відповідальність за їх впровадження лежить на органах влади. Принаймні, е-демократія може бути впроваджена як з ініціативи органів влади, так і знизу. Успіх залежить від політичної волі, навчання, моніторингу та оцінки. Розроблено кілька політик для впровадження, які включають подолання цифрової безграмотності, надання е-стимулів для участі, гарантування участі вразливих груп, підготовку чиновників до використання методів е-демократії, взаємодію уряду з

громадянами, подолання бар'єрів доступу до е-демократії та регулювання е-демократії для захисту прав громадян. Отже, рекомендації Ради Європи виділяють інтеграції е-демократії в політичні процеси, як потрібні для забезпечення участі всіх громадян у використанні ІКТ для покращення політичних практик, що вимагає зусиль з боку уряду, громадянського суспільства та інших зацікавлених сторін [16, с. 9–15]

3.3 Комунікація та механізми реалізації в політиці

Почнемо з того, щоб зрозуміти, як працює безпосередньо комунікація в політичній системі, варто зазначити перш за все фундамент, як повний механізм цієї складової, здійснює реалізації структури, тому спочатку розглянемо, зазначивши, що політична комунікація перш за все, як процес взаємодії через повідомлення, стосується державного управління і влади як практичної реалізації, як відбувається у різних формах, від неформальних бесід до офіційних виступів, та залежить від політичної системи, соціальних інститутів і відносин влади, які можуть бути міжкласовими, міжнаціональними чи міждержавними, у демократичних суспільствах ЗМІ, швидко поширюючи інформацію і формуючи громадську думку, що робить зміцнення довіри і стабільність у суспільстві. Політична комунікація функціонує на кількох рівнях: між владою та громадянами, між політичними партіями, та в межах політичних організацій. Функції політичної комунікації включають: поширення політичних ідей та знань, інтеграцію політичних відносин, формування громадської думки, розвиток політичної культури, підготовку громадськості до участі в політиці.

У інформаційну епоху політична влада стає головним виробником новин, формуючи медіакратію, де ЗМІ суттєво впливають на політичні рішення, політичні комунікації все більше відбуваються в інтересах медіа, водночас електронна демократія і електронний уряд використовують інформаційні технології для підвищення ефективності управління і прозорості

влади, при цьому віртуальні спільноти стають основою нової політичної комунікації, проте крім цього існують і негативні сторони: надмірний вплив ЗМІ, втручання в приватне життя, інформаційний розрив між елітою та звичайними користувачами, як негативна складова, реалізації процесу політичної комунікації, є саме політичне маніпулювання, що представляє серйозну загрозу, та може спотворювати свідомість людей і призводити до дестабілізації суспільства та загрози безпеці, маніпуляції здійснюються через мовні засоби (політичні кліше, штампи), блокування інформації, нав'язування стереотипів та подачу фрагментарної інформації, це перш за все приховане управління свідомістю, часто базоване на брехні, що змушує людей діяти всупереч власним інтересам. В Україні під час виборів маніпуляції включають обмеження конкуренції, контроль інформації владою, використання адміністративного ресурсу і дезінформацію. ЗМІ застосовують різні прийоми: ефекти бумеранга, ореола, інформаційну блокаду, відволікання уваги, анонімний авторитет, емоційний резонанс тощо. Отже тому, розвиток інформаційного суспільства ставить нові виклики перед державами, вимагаючи перегляду політичної комунікації і створення механізмів захисту від маніпуляцій для збереження стабільності суспільства [12, с.43-51].

Для рішення проблеми, зазначимо практичне рішення, яке базується на концепції «Належного управління» (Good governance), і включає принципи верховенства права, прозорості, підзвітності, чесності, ефективності державних послуг і високих етичних стандартів, визначені міжнародними організаціями, зокрема ОЕСР. Це управління передбачає не лише дотримання законів, а й активну участь громадян у прийнятті рішень. Прозорість влади робить умову демократії, яка реалізується через законодавчі норми, організаційні механізми і відповідальність чиновників, забезпечуючи доступ громадян до інформації, публічний контроль і можливість впливати на управління, а вища відкритість влади сприяє більшій громадській участі. Комунікація між владою і суспільством формує довіру і відбувається через різні канали — від особистих зустрічей до соціальних мереж і ЗМІ.

Ефективність комунікації залежить не лише від технічних можливостей, а й від соціальних факторів, як вік, освіта і медіаграмотність, в Україні молодь частіше користується соцмережами, старші — традиційними медіа.

Втім, громадська участь має мати різні форми: звернення, петиції, робочі групи, місцеві референдуми. Концепція «демократії співучасті» поєднує представницькі та прямі механізми участі, але її успіх залежить від довіри до влади. Соціологія 2023 року показує, що в Україні найбільше довіряють ЗСУ, волонтерам і Президенту, а до парламенту, уряду та судів ставлення скептичне. Державно-громадське партнерство об'єднує ресурси влади, бізнесу і громадянського суспільства для вирішення проблем через концесії, спільні проекти, громадські бюджети. Для ефективності реалізації механізму, потрібне подолання розриву між інтересами секторів і реальний вплив громад, отже тому, комунікація як значний інструмент, дає безпосередньо становленню демократії, і потребує впровадження інформаційно-комунікаційних технологій для залучення громадськості до прийняття рішень і розвитку народовладдя, а децентралізація в Україні сприятиме нові можливості для комунікації на місцевому рівні, що важливо потребує подальшого вивчення та оцінки [20, с. 77–80].

Стосовно іміджу і репутації, центральну роль, як комунікаційної політики займає урядування, як основний державний інститут зв'язку із суспільством, для спрямування у досягненні політичних цілей, формування суспільної згоди та підтримку довіри до влади, яке робить охоплення не лише офіційні виступи лідерів, а й комунікацію на регіональному та місцевому рівнях, відрізняючись від законодавчої чи судової діяльності. Перш за все, урядова комунікація має публічний характер і включає як відкриті заяви, так і внутрішні міжвідомчі контакти, особливість цього — багатошаровість і необхідність врахування різних цілей і аудиторій: інформування населення, формування позитивного іміджу, мобілізуючи підтримки та вплив на політичні процеси. Уряд діє в рамках жорстких юридичних норм, суспільного контролю і прозорості, утім, беручи політичні фактори, які часто визначають

характер комунікації, можуть призводити до однобічного подання інформації, незважаючи, дослідження урядової комунікації охоплюють взаємодію складових як медіа, риторичу, політичні кампанії та публічні відносини, діють як довгострокові зв'язки з громадськістю, формуючи репутацію, підсилюючи взаємність у спілкуванні між владою і суспільством, що стає потрібним для довіри та легітимності влади. Втім, репутація уряду формується не лише іміджем, а й реальною політикою та діями, що оцінюються через громадську думку, медіа та експертні аналізи, комунікація таким чином робить основу координації і прийняття рішень у державних структурах, принаймні професіоналізація урядової комунікації виконує важливе завдання, що полягає у дотриманні етичних стандартів, балансі між інформуванням і переконанням без маніпуляцій, тому оцінка ефективності, яка враховує вплив сприяє на політичні процеси, довіру громадян і якість управління [42, с. 85-93]

Також виділяють аспект політична комунікація, що стала системною сферою, яка забезпечує участь громадян у політичному процесі, саме, кризове управління — це наука і практика, спрямовані на прогнозування, запобігання та подолання кризових ситуацій, які загрожують стабільності суспільства. Кризу визначають як раптову подію, що створює невизначеність і потребує швидких, зважених рішень. Ефективне управління кризою включає раннє виявлення загроз, мобілізацію ресурсів і відновлення стабільності, що підтверджують приклади, як Карибська криза 1962 року. Роль, політичної комунікації під час криз, набуває особливе значення, яка дозволяє забезпечувати обмін інформацією між владою і суспільством, формує довіру, сприяє консолідації та підтримці необхідних заходів. Кризова комунікація має бути заздалегідь підготовленою, відкритою, прозорою і адаптивною, враховуючи різні аудиторії та канали поширення інформації, тому важливо протидіяти паніці, дезінформації і підтримувати баланс між інформуванням і контролем інформаційного потоку. Успішна кризова комунікація передбачає активну взаємодію з громадськістю, залучення експертів і лідерів думок, що зміцнює соціальну згуртованість і підтримку політичних рішень. Стратегії

комунікації варіюються залежно від типу кризи, наприклад, від відкритості до інформаційної обережності, саме після кризи проводиться аналіз для вдосконалення майбутніх дій. Отже визначимо, що політична комунікація і кризове управління тісно пов'язані і разом забезпечують стабільність і розвиток політичних систем, ефективна комунікація під час криз дозволяє формувати довіру, координує дії і підтримує необхідні зміни, що є значним до подолання кризових ситуацій, принаймні розвиток цих сфер залишається ще важливим завданням для сучасного управління [46, с. 129–137].

Однак зазначимо, що на сьогодні, світова демократія нині переживає глибоку кризу, що проявляється у внутрішній деградації демократичних інститутів — зниженні громадянської активності, падінні довіри до політичних партій і зростанні популізму. Водночас авторитарні режими, зокрема Росія та Китай, активно поширюють свої антидемократичні практики через інформаційний вплив, економічний тиск і політичне лобіювання, ці процеси призводять до формування закритих інформаційних просторів, де вибори стають формальністю, ЗМІ перетворюються на пропаганду, а інтернет піддається цензурі, що демобілізує громадянське суспільство. Україна, яка протистоїть авторитаризму, стикається з особливими викликами: зовнішньою агресією Росії у військовій та інформаційній сферах, а також внутрішніми проблемами — уповільненням реформ, слабкими інститутами громадянського суспільства і низькою медіаграмотністю, у цьому контексті політична комунікація набуває стратегічного значення — вона стає ключовим механізмом формування громадянської ідентичності, консолідації суспільства та захисту демократії. Таким чином ефективна комунікація має базуватися на відкритості, інклюзивності та рівноправному діалозі між владою, громадянським суспільством, медіа і громадянами, принаймні реалізація цієї моделі ускладнюється через небажання політичних еліт до відкритості, пасивність громадян і виклики цифрової епохи, наприклад фейків, алгоритмічних фільтрів, сприяють поляризації, для України потрібно подолання цих викликів, що потребує комплексного підходу: зміцнення

демократичних інститутів і розвиток політичної культури, де діалог, взаємна повага і спільний пошук рішень стануть основою політичного процесу [3, с. 31-35].

Висновки до розділу 3

Резюмуючи аналіз сучасних форм політичних комунікацій, можна сказати що на сьогодні аспект, свідчить про ключову роль у розвитку демократичних процесів та трансформації політичної взаємодії в інформаційному суспільстві, особливу увагу приділено інтерактивним формам комунікації, зокрема ролі Інтернет-технологій, які стали фундаментальним інструментом для формування політичного дискурсу, мобілізації громадян та зміни традиційних моделей політичної взаємодії. Дослідження підтверджує, що політична комунікація сьогодні включає різноманітні канали — від традиційних ЗМІ до соціальних мереж, блогів та інших онлайн-платформ. Вчені, такі як Норберт Вінер, Л. Пай, Г. Інніс, а також сучасні українські дослідники (І. Бронников, О. Морозова, Г. Акопов, В. Карпенко) наголошують на необхідності системи інформаційного обміну та інформатизації суспільства для ефективної політичної взаємодії.

Інтернет, зокрема соціальні мережі (Facebook, Instagram, Twitter, TikTok), значно розширив можливості політиків і громадян, забезпечивши інтерактивність, оперативність та мультимедійність комунікації, водночас, як визначають дослідники, разом із перевагами, Інтернет створює виклики, пов'язані з поширенням дезінформації та маніпуляціями, що потребує підвищеної уваги до інформаційної безпеки та медіаграмотності, визначну увагу заслуговує роль блогерства та новітніх PR-технологій, які змінюють способи політичної взаємодії, формуючи нові аудиторії та сприяючи більш персоналізованому спілкуванню з виборцями. Вивчено також феномен політичної інтернет-солідарності, що сприяє консолідації суспільства, активізації міжпоколінної взаємодії у подоланні регіональної диференціації.

Джерельна база дослідження включає наукові праці, офіційні аналітичні матеріали та публікації провідних вітчизняних і зарубіжних експертів. Основні терміни, які використовуються в дискурсі, — інтерактивність, політична інтернет-комунікація, віртуалізація, політична солідарність, медіаграмотність. Застосований комплексний підхід дозволив проаналізувати як теоретичні засади, так і практичні аспекти сучасних політичних комунікацій допомагають покращенню, проте, незважаючи на значний прогрес у дослідженні, існує потреба у подальшому вивченні впливу новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту, на політичну комунікацію, а також розробці ефективних механізмів протидії інформаційним маніпуляціям в умовах цифрової трансформації суспільства.

Важливо відзначити, що успіх е-демократії значною мірою залежить від готовності суспільства до політичної активності, а також від політичної волі владних структур до відкритості та модернізації, тому активне залучення громадян, особливо молоді та вразливих груп, потребує створення доступних, безпечних, зручних платформ для комунікації та участі у політичних процесах.

Міжнародний досвід виявив, наприклад, рекомендації Ради Європи, визначають необхідність інтеграції е-демократії в традиційні політичні інститути, забезпечення рівного доступу до інформаційних технологій та формування демократичної культури, що дозволяє підтримувати відкритий діалог і підзвітність влади. Впровадження сучасних цифрових інструментів у політичну практику стає не лише технічним завданням, а й соціально-політичним процесом, який вимагає комплексного підходу та співпраці між державою, громадянським суспільством і бізнесом, розглядаючи, е-демократія, е-урядування та е-парламент, можна сказати що ці аспекти формують нову парадигму політичної комунікації, яка здатна підвищити ефективність державного управління, розширити можливості громадян для участі у політичному житті та зміцнити демократичні інститути, це дозволяє створення, реалізації потенціалу необхідного для подолання існуючі бар'єри,

розвивати цифрову грамотність населення, удосконалювати законодавчу базу та забезпечувати безпеку інформаційних систем, лише за таких умов електронні форми політичної комунікації зможуть стати дієвим інструментом демократичного розвитку в Україні та Світі.

Також розглянутий основний аспект, механізму та реалізації політичної комунікації, дає розуміння, що політична комунікація не є одностороннім процесом, а передбачає діалогічну взаємодію, що сприяє формуванню довіри та підзвітності влади. Проте, сучасні тенденції, зокрема, зростання впливу медіакратії, інформаційної політичної поляризації, фейки, роблять ускладнення цього процесу, ставлячи під загрозу демократичні інститути, принаймні гостро ці проблеми проявляються в умовах гібридної інформаційної війни та внутрішніх викликів, з якими стикається Україна.

Рішенням цього, відноситься реалізації механізму «Належного управління» (Good governance), що включає правові принципи прозорості, підзвітності та участі громадськості, виступає орієнтиром для побудови ефективної політичної комунікації, сама система ставить необхідність не лише формального дотримання законів, а й активної взаємодії між владою та громадянами, яка реалізує через різноманітні канали комунікації, від традиційних ЗМІ до цифрових платформ і громадських ініціатив, при цьому, для подолання кризи демократії та зміцнення політичної стабільності в Україні потрібен комплексний підхід, який поєднує розвиток інституцій: підвищення медіаграмотності, формування політичної культури діалогу і взаємоповаги, значення з цього приводу, і має бути активізація громадянської участі, розвитку механізму демократичної співучасті державно-громадського партнерства, дозволяючи розширити вплив суспільства на прийняття рішень.

Таким чином, розділ демонструє, що потребують постійного наукового аналізу та адаптації до викликів інформаційної епохи, тим самим в сучасних умовах виступає не лише тільки як інструмент обміну інформацією, а як ключовий фактор національної безпеки, консолідації суспільства і успішної європейської інтеграції України.

ВИСНОВКИ

Таким чином, на основі проведеного дослідження, резюмуючи процес даного вивчення теми, можна зробити наступні висновки:

1. Політична комунікація, є фундаментальною та практичною складовою сучасного суспільного життя, що відіграє ключову роль у формуванні громадської думки, політичній соціалізації та взаємодії між владою, громадянським суспільством і соціальними групами, і розглядається як сфера суспільної діяльності, вид активності соціальних суб'єктів і тип соціальних відносин, який визначає динамічність багатогранність та складність цієї системи.
2. Методологічний підхід, який поєднує загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, складає системно-структурний, порівняльний та інституціональний, що допомагає комплексно аналізувати політичну комунікацію, і дозволяє виявити змогу фундаментальних категорії, такі як «інформація», «комунікація» та «суспільство», а також їх взаємозв'язок у сучасному політичному контексті.
3. Аналіз даних показав, що у демократичних системах основним чинником успішної взаємодії політичної комунікації, грає двосторонній характер, що робить забезпечення ефективності та прояву дії виконання легітимності влади у забезпеченню стабільності суспільства, через діалог і зворотний зв'язок між владою і громадянами. Натомість у авторитарних режимах, політична комунікація навпаки, часто трансформується в односторонню пропаганду, що негативно впливає на політичну свідомість і культуру.
4. Засоби масової комунікації, включно з класичними медіа та сучасними цифровими платформами, мають визначальне значення у формуванні розвитку політичної свідомості, громадської думки та політичної поведінки. Розвиток соціальних мереж і онлайн-інструментів радикально приводить до того що, трансформує традиційні моделі, відкриваючи нові можливості для електронного урядування і демократії, але разом із тим породжує виклики,

пов'язані з інформаційним перенавантаженням, маніпуляціями та недовірою, через що, вирішальною задачею, є перш за все підтримка та розвиток двостороннього контакту між державою та суспільством, у дотриманні практичних інноваційних і правових підходів.

5. Крім того, теоретичні моделі політичної комунікації, від класичних схем Вінера, Шеннона і Лассвела до сучасних концепцій Габермаса, Ноель-Нойман, Бурдьє та інших дослідників, демонструють, що політична комунікація, є складним соціокультурним процесом, який включає взаємодію, інтерпретацію та формування політичних наративів, принаймні особливо важливою є роль лідерів думок, факторів механізму, у формуванні громадської думки.
6. Система політичної комунікації в Україні, відображає активну трансформацію яка пов'язана з переходом від традиційних ЗМІ до соціальних мереж, що формує демократичні та тоталітарні моделі комунікації, через це, незважаючи на збільшення обсягів політичної інформації, якість діалогу між владою і суспільством залишається низькою, що підкреслює необхідність розвитку реальних механізмів зворотного зв'язку і підвищення прозорості.
7. Визначення, тенденцій розвитку електронних форм політичної комунікації е-демократії, електронного уряду та електронний парламент, враховують чинники модернізації політичних процесів у сучасному інформаційному суспільстві. Е-демократія, як основна форма політичної самоорганізації, сприяє підвищенню прозорості, відкритості та підзвітності органів влади, а також активній участі громадян у прийнятті рішень, водночас, впровадження електронних технологій у політичну сферу вимагає подолання значних викликів, пов'язаних із технічною інфраструктурою, правовим регулюванням, безпекою даних та цифрової нерівності.
8. Роль Інтернету і соціальних мереж, інноваційно значимо розширили системні можливості політичної взаємодії, забезпечивши інтерактивність, оперативність і мультимедійність комунікації, водночас, вони також створюють виклики, пов'язані з дезінформацією, маніпуляціями, через що,

з'являється необхідністю у виправленні недоліку, підвищення медіаграмотності населення.

9. Тенденції впровадження електронного урядування в Україні відбувається на тлі прогресуючих світових глобальних трансформації державного управління, що зумовлює необхідність пошуку нових моделей взаємодії між владою і громадянами. Консервативний та трансформаційний підходи до розвитку е-урядування відображають різні стратегії модернізації, де перший фокусується на поступовому вдосконаленні, а другий — на інноваційних технологіях і радикальних змінах, на рівні цього має значення електронний парламент, який підвищує залученість громадян до політичного діалогу, проте, незважаючи на наявність сучасних інструментів комунікації, активність громадськості залишається недостатньою вказує на потребу посилення зусиль з боку законодавчих органів для мотивації та залучення громадян.
10. Важливим було розглянуто концепція «Належного управління» (Good governance), що базується на демократично-правових принципах: прозорості, підзвітності та участі громадськості, що є критично потрібним орієнтиром для побудови ефективної політичної комунікації та сприяє вирішенню технічних недоліків, й ставить на меті, передбачення активного діалогу між владою і суспільством через різноманітні канали, безпосередньо це робить прогресивним, перш за все, зміцнення демократичних інститутів і сприяє стабільності політичної системи.

Отже, результати даного дослідження, можуть бути корисними для розуміння політичної комунікації в сучасних умовах, сприяючи бачення цього процесу, й вимагає постійного наукового аналізу і адаптації до викликів інформаційної епохи, хоча політична комунікація показує, не лише як інструмент обміну інформацією, а як ключовий фактор національної безпеки, консолідації суспільства і успішної європейської інтеграції України, тому подальший розвиток ефективної моделі політичної комунікації є пріоритетно важливим для зміцнення демократії, протидії інформаційним загрозам і формування відкритого, інклюзивного суспільного діалогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Акайомова А. Політична комунікація як процес взаємодії політичних суб'єктів / А. Акайомова // Політичний менеджмент. - 2011. - № 1. - С. 87-91. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/jeeoot>
2. Богаченко А. Роль комунікації в політиці / А. Богаченко, Н. М. Бакланова // Історичний досвід і сучасність : Матеріали XXVIII наукової конференції здобувачів вищої освіти. Статті. / Відп. ред. В. М. Букач. – Вип. 43. – Одеса : ПНПУ, 2022. – С. 51-56. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/abnhjf>
3. Бокоч Ю. М. Сучасні теоретико-методологічні засади дослідження політичної комунікації / Ю. М. Бокоч // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. - 2018. - Вип. 23. - С. 31-36. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/muh4wc27>
4. Бокоч Ю. М. Дослідження політичної комунікації у контексті трансформації суспільства / Ю. М. Бокоч // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. - 2017. - Вип. 21. - С. 47-52. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/rlmzjk>
5. Буданова О. Б. Політична комунікація в Інтернет–просторі: український контекст: дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.04 / Харків. нац. Ун-т ім. В. Н. Каразіна. Х., 2015. 206 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/vgdphk>
6. Булгаков Д. О. Комунікаційна діяльність органів влади // Політичне життя. 2024. №3. С. 29-38. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/bdd8uewm>
7. Белікова М.І. Концепції розвитку електронного урядування та електронної демократії в Україні. Державне будівництво та місцеве

- самоврядування: зб. наук. пр. 2018. Вип. 35. С. 137–147. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/vhddyp>
8. Валерій Іванов. Основні теорії масової комунікації і журналістики: Навчальний посібник / За науковою редакцією В. В. Різуна — К.: Центр Вільної Преси, 2010. — 258 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/rkqvdx>
9. Вайер А. М. Інтерактивні форми політичної комунікації / А. М. Вайер // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. редкол.), Л. І. Кормич (голов. ред.), І. М. Милосердна (відп. ред.) [та ін.] ; НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. – Одеса : Фенікс, 2019. – Вип. 64. – С. 134-144. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/4fr5bn72>
10. Даниленко С. Політичні комунікації як чинник трансформації політичної культури транзитивного суспільства / С. Даниленко // Політичний менеджмент. - 2013. - № 1-2. - С. 119-128. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/xhoktk>
11. Данько-Сліпцова А.А. Політико-комунікаційні процеси формування сучасного інформаційного суспільства: дис... канд.політ. наук; 23.00.02 - політичні інститути та процеси. Київ, 2021. 223 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.gd/zvmixi>
12. Денисюк С. Г. Комунікологія: навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2015. 102 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/bdz3r4tr>
13. Денисюк, С. Г. Технологічні виміри політичної комунікації : монографія / С. Г. Денисюк. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 276 с.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surli.cc/wfctje>
14. Дроздик Л. А. Класичні моделі масової комунікації в системі політичної реклами та PR. // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences, IV(16), I.: 95, 2016. С. 46-49. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://is.gd/4MPXwb>

15. Дяченко О.В. Основні моделі політичної комунікації та їх прояви в сучасну епоху. Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса, Сер.: Політичні науки. 2022. № 7. С. 23–27. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/yvhhhexe>
16. Електронна демократія. Біла книга державної політики; за ред. С. Панцира. Київ, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surli.cc/jfzvcb>
17. Електронна демократія : навч. посіб. / Н. В. Грицяк, С. Г. Соловійов; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Н. В. Грицяк. – К. : НАДУ, 2015 – 66 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://is.gd/BfTidQ>
18. Кадлубович Т. Основні канали впливу політичної комунікації на демократизацію владних відносин. Наукові записки. 2018. № 40. С. 205-216. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/ydcn3xhp>
19. Ковалевський В.О. Структура політичних комунікацій сучасної України / В. О. Ковалевський // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – 2009. – Вип. 17. – С. 137–144. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/gmdzwz>
20. Козюпа О. А. Структурні характеристики процесів комунікації політичної влади та громадськості в умовах відкритості / О. А. Козюпа // Регіональні студії. - 2023. - № 35. - С. 76-81. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://is.gd/uglZbm>
21. Лур'є В. К. Концепція електронної демократії. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Харків, 2017. № 2 (33). С. 210–216. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/yke8pejf>
22. Лопушинський А. І. Електронна демократія: Україна "за" чи "проти"? / А. І. Лопушинський. // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. - 2013. - № 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/aincna>

23. Малімон В.І. Комунікаційна політика в діяльності державного службовця: Навч. посібник. – 2-ге вид. доп. і розш. - Івано-Франківськ: Місто - НВ, 2008. – 344 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://is.gd/X3hkL3>
24. Матвієнків С. Вплив масової комунікації на політичну сферу перехідного суспільства. Наук. вісн. Ужгород. ун-ту. Сер.:Політологія. Соціологія. Філософія. Ужгород : В-во УжНУ «Говерла», 2009. Вип. 13. С. 278–281 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/3ww2u43a>
25. Ніколаєнко, Н. О. Інформаційна безпека та політична комунікація : навч.-метод. посібник / Н. О. Ніколаєнко. – Миколаїв : НУК, 2022. – 121 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/jwlxtz>
26. Пашина Н. П. Технології управління масовою свідомістю : навч. посібник до курсу "Політична психологія" (для студентів спеціальності "Політологія") / Н. П. Пашина. – Маріуполь : МДУ, 2020. – 64 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://is.gd/S8F1po>
27. Павлов Н. Електронне урядування та електронна демократія: Європа ТА Україна (Історичний аспект) // Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. Вип. 2 (74), 2024. 63-68. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/hrmhh65b>
28. Присяжнюк П. В. Комунікативні моделі: генеза та сучасний стан / П. В. Присяжнюк // Актуальні проблеми державного управління. - 2019. - № 2. - С. 52-58. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/gkloaq>
29. Разметаєва Ю. С. Електронне урядування як складник демократії в інформаційному суспільстві. «Вчені записки - Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки». Том 31 (70) № 1, 2020. С. 37–41 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rb.gy/2hsoiz>
30. Руднева А. О. Політичні комунікації: навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Політологія» освітньо-професійних програм «Політологія» та «Міжнародна політика та

політика національної безпеки». Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2023. 153 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/5yt3e9jx>

31. Сніжко А. Класичні моделі комунікації у виборчих кампаніях 2014 р. в Україні / А. Сніжко. // Синопис: текст, контекст, медіа. - 2014. - № 3. С.1-5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surli.cc/ukzhrp>

32. Стрюк Н. В. Моделі комунікації: історія та сучасні тенденції розвитку. Навчання і викладання у багатомовному світі у цифровому форматі. Digitales Lernen und Lehren in der Mehrsprachigen Welt : матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції 1-2 грудня 2023 року / упор. С. М. Іваненко, О. О. Холоденко, О. О. Яременко-Гасюк, К. Далльйо, К. Компе, А. Ланге, М. Ванджі. К. : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 179–182. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://is.gd/fTyTbv>

33. Тайєр. А. Основні класичні моделі комунікації у діяльності органів публічного управління // Публічне урядування: збірник. Київ.: ПрАТ “ВНЗ “Міжрегіональна Академія управління персоналом”, 2022. № 3 (31). Жовтень 2022. С. 84-88. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/2j3ayyhz>

34. Теоретичні основи дослідження політичної комунікації / О. Шиманова // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку: Зб. наук. пр. — Львів, 2007. — Вип. 19 — С. 179-184. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surl.li/qxtcth>

35. Тесфайє Л. А. Процесуальна модель політичної комунікації в умовах інтернет-простору / Л. А. Тесфайє // Політикус. - 2021. - Вип. 4. - С. 58-63. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://shorturl.at/bhEDo>

36. Тищенко, Ю. Моделі політичної комунікації: політичні партії та громадянське суспільство / Ю. Тищенко, П. Байор, М. Товт, С. Горобчишина ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К. : [Агентство "Україна"], 2010. – 148 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/2kzuadye>

37. Чукут, С. А. Основи електронного урядування: навчальний посібник для здобувачів ступеня бакалавра за освітніми програмами «Адміністративний менеджмент» та «Електронне урядування» спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування та студентів інших спеціальностей / С. А Чукут, О. В Загвойська, Я. Ю Цимбаленко ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 268 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surli.cc/uzjtnz>
38. Шевчук А. Феномен політичної комунікації та її функції /А.Шевчук, І.І.Проноза //Сучасні виклики соціально - політичного розвитку: політико-правові та соціально-економічні виміри: матеріали всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Одеса, 24 травня 2024 року. Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2024.- С.78-83. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://shorturl.at/9tVRW>
39. Шиманова О. Теоретико-методологічні засади дослідження комунікативних стратегій в політиці / О. Шиманова // Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. - 2015. - № 10. - С. 212-222. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/3ace24e8>
40. Шлемкевич Т. В. Інформаційно-комунікаційний вимір сучасної політичної системи України : дис. канд. політ. наук : 23.00.02. Івано-Франківськ, 2020. 240 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://surli.cc/wapbyl>
41. Anders G. R. Romarheim Definitions of strategic political communication / G. Romarheim Anders. – Oslo : Norwegian Institute of International Affairs, 2005 – 30 p. URL: <https://shorturl.at/yNjGb>
42. Canel, M.J. and Sanders, K. (2012). Government communication: An emerging field in political communication research. In H. Semetko and M. Scammell (eds), The Sage Handbook of Political Communication (London: Sage), pp.85–96. URL: <https://tinyurl.com/yck94pek>

43. Esser, F., & Pfetsch, B. (2020). Comparing Political Communication. In D. Caramani (Ed.), *Comparative Politics*. Fifth edition. Oxford: Oxford University Press, 336-358. URL: <https://tinyurl.com/mvzjwcy6>
44. Gonçalves, G. (2018). Political communication. In R. L. Heath & W. Johansen (Eds.), *The International encyclopedia of strategic communication*, pp. 1–9. URL: <https://shorturl.at/9l2nI>
45. Gurevitch M, Coleman S, & Blumler, J.G. (2009). Political Communication – Old and New Media Relationships. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 625 (1): 164-181. URL: <https://tinyurl.com/yd4awk6s>
46. Hassooni F.K., Al-Naffakh S.H. J., (April, 2023); The Role of Political Communication in Crisis Management, *International Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, Apr-Jun 2023, Vol 13, Issue 2, 128-137. URL: <https://surli.cc/srrvqr>
47. Lilleker, D. G. *Key concepts in political communication*. Sage Publications. - London, 2006 – 33 p. URL: <https://is.gd/QgENRh>
48. López-García G, Pavía JM. Political communication in election processes: an overview. *Contemporary Social Science*. 2018; 14 (1): 1–13. URL: <https://tinyurl.com/572b75td>
49. McNair, Brian. *An Introduction to Political Communication*. 5th ed., Routledge, 2011. p.226. URL: <https://surl.li/cwlbcu>
50. Sampedro, V. (2011). Introduction: New trends and challenges in political communication. *International Journal of Press/Politics*, 16(4), 431–439. URL: <https://is.gd/6DRjRF>